

Hoofdschotel was evenwel de kwestie van *de betrekking der Ned. Geref. Kerk in Natal tot de afdeelingen der gelijknamige Kerken in den Vrijstaat en de Zuid-Afrikaansche Republiek*. Het resultaat der besprekingen was een besluit, dat er krachtige pogingen zouden worden aangewend, om *al de gemeenten der Ned. Geref. Kerken in Natal, den Vrijstaat en de Republiek onder één kerkbestuur te vereenigen* (het ideaal van Ds. CACHET). Aan Ds. CACHET, Ds. MCCARTER en twee ouderlingen werd opgedragen, naar de Conferentie te *Bloemfontein* te gaan, en te zien of eene vereeniging met de Kerk in den *Vrijstaat* mogelijk was; aan Ds. VAN HEYNINGEN werd opgedragen, dit met betrekking tot *Transvaal* te doen.

Wij hebben boven reeds gezien, in het hoofdstuk over den *Vrijstaat*, dat al het pleiten der Natalsche afgevaardigden, op de Bloemfonteinsche Conferentie in 1861: *voor eene Kerk over verschillende gouvernementen verdeeld, los van den Staat, maar samen vastgeschakeld en verbonden in lief en leed*, tevergeefs was. De ongelukkige idee van *landskerken* won het, helaas, en werd een bron van velerhande ellende. De Vrijstaatsche en Natalsche Kerken zouden zich zelfstandig organiseeren, aldus werd besloten. Met den *Vrijstaat* had dit plaats gehad. Thans was *Natal* aan de beurt.

Om tot die organisatie te geraken, werd de *Tweede Natalsche Ringsvergadering* gehouden te *Utrecht*, 23—25 Maart 1864. *Utrecht* was gekozen, opdat Ds. VAN HEYNINGEN van *Lijdenburg*, de vergaderingen des te gemakkelijker zou kunnen bijwonen; doch deze noch zijn medeaafgevaardigde ouderling verscheen op het appèl. Men schreef zulks toe aan de heerschende onlusten met de Kaffers, of aan den hoogen stand der rivieren, waardoor de communicatie alzoo was gestremd, dat zelfs geen schrijven van hen aan de vergadering gericht was. Later bleek er iets anders achter te zitten. Niettegenstaande de afwezigheid van de *Lijdenburgsche* afgevaardigden is besloten: *De tegenwoordige vergadering moet worden beschouwd als de tweede Natalsche Ringsvergadering, met de gemeenten Utrecht en Lijdenburg ingesloten, totdat door de vergadering omtrent gezegde gemeenten andere bepaling gemaakt zij.*"

Tot *Voorzitter* werd gekozen: Ds. CACHET; tot *Scriba* en *Quaestor*: Ds. HUET. Behalve Ds. MCCARTER van *Weenen*, nam nu ook voor het eerst zitting, de Leeraar der nieuwe gemeente *Greytown*: Ds. L. G. F. BICCARD. Voor *Utrecht* zaten: ouderling Ts. DE JAGER van *Utrecht*, en diaken P. W. JORDAAN. De prioriteit word toegekend aan de bespreking

der vraag: „*Of Utrecht en Lijdenburg zullen blijven behooren tot den Ring van Natal?*”

Ouderling Ts. DE JAGER, van *Utrecht*, zeide, dat het hem wenschelijk voorkwam, dat de gemeente *Utrecht* van den Ring van *Natal* afgescheiden werd, daar uit het verschil van Gouvernementen, waaronder de gemeenten ressorteeren, op den duur moeilijkheden zouden ontstaan. *Het Gouvernement van de Zuid-Afrikaansche Republiek weigerde een waarborg te verschaffen voor predikants-salaris, zoolang de gemeente bleef ressorteeren onder den Ring van Natal.* Niet dat de gemeente *Utrecht* eenige reden tot klacht zou hebben, daar zij door den Ring van *Natal* jarenlang getrouw bediend is geworden.

De predikant van *Pietermaritzburg* herinnerde aan de betrekking, waarin de gemeente *Utrecht* stond tot de Kerk van *Natal*. *Zij was door haar gesticht en door haar geregeld bediend, getrouwer dan zulks, uithoofde van den grooteren afstand, door Leeraren uit het Overvaalsche had kunnen geschieden.* De band tusschen *Natal* en *Utrecht* was nog des te sterker, daar vele, zool niet de meeste inwoners van *Utrecht*, vroeger in *Natal* woonachtig, tot de *Natalsche* gemeenten behoorden. Evenwel zag ook hij in, *dat er moeilijkheden konden ontstaan, door het invoeren in de Republiek, van kerkelijke wetten in Natal gemaakt. Daarom was ook voor de Republiek zelfstandige organisatie beter.* — De vergadering besloot nu, dat de Kerkeraad van *Utrecht* schriftelijk de losmaking zou aanvragen.

Terwijl de Kerkeraad nu tot dat doel vergaderde, werden andere punten besproken, waarvan wij slechts dit memoreeren, t. o. v. *de verhouding der Kerk tegenover het Natalsche Gouvernement.* De predikanten van *Weenen* en *Pietermaritzburg* deelden mede, dat zij, na ingewonnen inlichtingen bij den *Attorney-General*, tot de overtuiging waren gekomen, *dat de Ned. Geref. Kerk van Natal, behalve in het ontvangen van Gouvernements-salaris, niet in enig verband staat met het Gouvernement.* Dat er, om dit punt meteen af te doen, niet al te veel op dat salaris te rekenen viel, leerde de toekomst, gelijk blijkt uit de volgende aantekening van Ds. L. CACHET, *Worstelstrijd*, 3, bl. 255, noot: „Salarissen voor vier predikanten der Ned. Geref. Kerk werden toegekend, en eenige jaren lang ook uitbetaald, totdat het *Natalsche* Parlement, met zeldzame kieschheid (*à l'Anglaise*) tegenover de Boeren, die toelagen, voorzoover aankomende predikanten betreft, van de begroting heeft afgenomen.”

Na ontvangst van de *formeele aanvraag van den Utrechtschen Kerkeraad*,

besloot de vergadering als volgt: „De Ringsvergadering, in rijpe overweging genomen hebbende de moeilijkheden, die er op den duur bestaan in de positie van de gemeente *Utrecht*, als ressorteerende onder den Ring van *Natal*, en zich bevindende onder een ander Gouvernement, alsmede de moeilijkheden, die de vereeniging van de genoemde gemeente *Utrecht* met den Ring van *Natal* oplevert, met het oog op de herziening der wetten, en in aanmerking nemende het antwoord van den Kerkeraad van *Utrecht* op het schrijven aan den Ring, besluit: dat eene losmaking van den officieelen band noodzakelijk is, en gaat daartoe met leedwezen over. De Ring van *Natal* verklare de gemeente *Utrecht* van denzelven afgescheiden.

De Voorzitter maakt daarop de beide afgevaardigden bekend met het besluit van de Ringsvergadering en sprak hun plechtig en hartelijk toe.

Ook de predikant van *Pietermaritzburg* richtte een aanspraak tot hen.

De predikant van *Greytown* stelde voor, dat de vergadering zich in gebed vereenigde, en ging vervolgens, op verzoek van den Praeses, daarin voor.

Hierop verlieten de beide afgevaardigden van *Utrecht* hunne zitplaatsen.

Vervolgens werd aangenomen het volgende voorstel van Ds. HUET: „De Ringsvergadering geve in een schrijven aan den Kerkeraad van *Utrecht* hare gevoelens, gelijk die uitgedrukt zijn door de predikanten van *Pietermaritzburg* en *Greytown*, te kennen, en stelle een lid der vergadering aan, om bij een openbare gelegenheid, van den Kerkeraad en gemeente van *Utrecht*, uit naam des Rings, afscheid te nemen.”

De vergadering droeg het schrijven van den brief op aan den *Scriba*, en het afscheidnemen aan den *Voorzitter*. Deze was, gelijk wij weten, Ds. F. LION CACHET. Hij schrijft ergens ¹⁾ hoe moeilijk het hem viel deze opdracht te vervullen.

„Met medelijden zag ik mijne arme gemeente aan. Het was mij, of eene stem mij toeriep: „of gij wilt of niet, nu MOET gij predikant van *Utrecht* worden.” Dit was mij geen aangenaam vooruitzicht, temeer, daar ik, namens den Kerkeraad eener gemeente in den *Vrijstaat*, half officieel gevraagd was, of ik haar predikant wilde worden en ik gaarne naar den *Vrijstaat* gegaan zou zijn. Doch ik gevoelde, dat ik de gemeente *Utrecht* niet aan haar lot *mocht* overlaten, en toen men mij vroeg, om, als vroeger, mij met het consulentchap te belasten, kon ik dit niet weigeren. Hij heeft er sedert nooit berouw over gehad.”

Onmiddellijk daarop ging de vergadering over tot de behandeling van

¹⁾ F. LION CACHET, „*Vijftien jaar in Zuid-Afrika*”, bl. 232

de *losmaking der Lijdenburgsche gemeente*. Nadat Ds. HUET de wenselijkheid had uiteengezet, dat de Gereformeerde Kerk, in elk der verschillende koloniën, zich afzonderlijk zou constitueeren, en men daarop zou uitzien naar de beste wijze van vereeniging, kwam de vergadering tot het volgend besluit :

„De Ringsvergadering, in rijpe overweging genomen hebbende de losmaking van de gemeente van *Utrecht*, en dat dezelfde moeielijkheden, die er bestaan met betrekking tot *Utrecht*, ook bestaan met betrekking tot *Lijdenburg*; zeer betreurende, dat de afgevaardigden van *Lijdenburg*, die verwacht waren, niet ter vergadering zijn verschenen, acht het wenschelijk, dat de officiële band met *Lijdenburg* worde losgemaakt, en gelast den *Scriba*, dit aan den Eerw. Kerkeraad van *Lijdenburg* bekend te maken; en draagt voorts aan de Ringscommissie op, om, na ontvangst van het antwoord van *Lijdenburg*, naar bevind van zaken te handelen.”

Alle Kerken, vroeger tot den Transgariepschen Ring behoorende, kregen op des Heeren tijd derhalve eene zelfstandige organisatie, terwijl tegelijkertijd de band met onze Kaapsche Kerk behouden bleef.

Hoe innig de Kaapsche Moederkerk zich de verhouding dacht, ook na de Loedolff-affaire, met al de dochterkerken buiten de grenzen der Kaapkolonie, getuigt het volgend antwoord der Kaapsche Synode, op een desbetreffend verzoek om inlichtingen, door den Natalschen *Scriba*, uit naam zijner Kerk, gedaan :

„Om in de nauwste vereeniging te blijven, met de gemeenten der Ned. Geref. Kerken in Zuid-Afrika, buiten de grenzen der Kolonie, die van ons afgescheiden zijn tengevolge van de uitspraak van het Hooggerechtshof, heeft de Synode het volgend besluit genomen :

- a. *Ledematen wederzijds aan te nemen en te erkennen als van ZUSTERKERKEN* zonder onderwerping aan de bepalingen van vreemdelingen.
- b. *Dat men vrijheid hebbe, om predikanten wederzijds te beroepen, mits gemelde Kerken hare predikanten door ons, gelijk tot hertoe geschied is, laten legitimeeren, of anders geheel op dezelfde wijze als bij ons plaats grijft.*
- c. *Het recht om deputatiën over en weer naar de verscheidene kerkvergaderingen te zenden.*
- d. *De predikanten behouden het recht op ons Weduwenfonds, mits zij zich houden aan onze bepalingen daaromtrent, en de acte van ordening der predikanten door ons geregistreerd is.”*

De Natalsche Kerk kon dus gerustelijk overgaan tot eigen organisatie. Volkomen terecht heeft zij zich juridisch geheel op Kaapsche leest geschoeid, voorzoover plaatselijke omstandigheden niet hier en daar wijzigingen noodzakelijk maakten. Getuige het volgende besluit :

„De Gereformeerde Kerk in *Natal* blijft zich houden, zooveel plaatselijk

mogelijk, aan de wetten en bepalingen van de Nederduitsche Gereformeerde Kerk in de *Kaapkolonie*. Inmiddels benoemde de Ring eene commissie, om de wetten te herzien, er uit te nemen wat onnoodig is, erbij te voegen wat noodzakelijk schijnt, daarbij het oog houdende op de verschillende punten reeds voor de vergadering gebracht en de aldus gemaakte veranderingen te leggen voor de eerstvolgende vergadering van den Ring."

Tot leden dier commissie werden benoemd: de Heer J. N. BOSHOFF, ouderling (vroeger president van den *Oranje-Vrijstaat*, toenmaals parlamentslid in *Natal*), Ds. HUET en Ds. CACHET.

De *derde Natalsche Ringsvergadering* kwam 19 October 1864 en volgende dagen, bijeen te *Pietermaritzburg*. Het moderamen van de vorige samenkomst werd weer met de leiding belast. Het ontwerp der nieuwe wetten werd nu artikelsgewijze behandeld en aangenomen; daarna had plaats de finale rivisie van het ontwerp. De thans aangenomen *wetten en bepalingen* zouden voorloopig gelden als regel voor de Ned. Geref. Kerk van *Natal*; om, ter verdere bekrachtiging, aan de algemeene kerkvergadering te worden voorgelegd.

Die *Algemeene Kerkvergadering*, gehouden te *Pietermaritzburg*, 7 Juni 1865 en volgende dagen, nam met algemeene stemmen aan het volgend voorstel van den waardigen ouderling J. N. BOSHOFF:

„De vergadering verklaart de wetten en bepalingen van de Nederduitsche Gereformeerde Kerk van *Natal*, herzien, aangenomen en voorloopig als regel voor die Kerk geldig gemaakt door de Ringsvergadering in de maand October des verleden jaars, aan te nemen en te bekrachtigen, behoudens het recht van veranderingen daarin te maken, volgens Hoofdstuk II, art. 6 en verklaart zich dientengevolge alsnu wettiglijk geconstitueerd."

Twee maanden vóór deze vergadering, in Mei 1865, had Ds. CACHET een beroep aangenomen naar *Utrecht (Z. A. R.)*. Naar aanleiding van de laatste, door hem gepresideerde vergadering, in October 1864, schreef hij o.m. dit: ¹⁾

„De Kerk bestond nu uit vier gemeenten, tezamen met plm. 4000 zielen, en werd door de Kaapsche Kerk als eene zusterkerk erkend. Wij gevoelden, dat wij het alles netjes in orde gebracht hadden, *doch dat er over eenigen tijd nog maar zeer weinig leden der Ned. Geref. Kerk in Natal zouden zijn*. *Maritzburg* bijv. verheugde zich in een fraai kerkgebouw, eenige kerkelijke goederen en een Gouvernements-toelage van twee honderd pond sterling per jaar, doch de gemeente werd steeds kleiner, daar de Boeren wegtrokken en er onder de Maritzburgers slechts weinige leden der Kerk waren. De gemeente

¹⁾ F. L. CACHET, *Vijftien jaren in Z.-Afrika*, blz. 233.

Greytown had ook juist een fraaie kerk gebouwd, doch verloor jaarlijks een aantal harer leden. De gemeente *Weenen*, schilderachtig gelegen in het Mooirivierdal, bouwde wel geen nieuwe kerk, maar werd toch kleiner, en eindelijk in *Ladysmith*, mijne eigene gemeente, sprak men steeds van „trekken”.

Wij meenden deze aanhaling te mogen doen, ter verklaring van het feit, waarom de Ned. Geref. Kerk in *Natal* geen groote uitbreiding onderging. De redenen zijn wel in de eerste plaats de lust tot trekken, die zich van den Afrikaner, gelijk van den ooievaar, van tijd tot tijd meester maakt, en waarvoor hij alles in den steek laat, al is het ook een paradijs als *Natal*. Doch in den tijd van CACHET'S verblijf aldaar kwam daar een tweede, een politieke reden bij, en trokken de Vrijstaat en de Z.-A. Republiek, waar men niet onder Engelsch régime stond, den Afrikaner van den echten stempel ongetwijfeld machtig aan. Hoe dit ook zij, CACHET'S vermoeden, dat er, na verloop van eenige jaren kerken zouden zijn zonder leden, is gelukkig niet bewaarheid, doch vooruitgang valt er sedert 1864 weinig op te merken in de statistiek, die wij, met eenige andere bijzonderheden, aan den Almanak onzer Kerk, voor het jaar 1911, blz. 118—120, ontleenen en aan het einde van dit boek opnemen.

Aan het einde van dit hoofdstuk over onze Kerk in Natal vestigen we nog de aandacht op de *Rede*, welke den 17 April 1915 te *Greytown* is gehouden door Ds. H. F. SCHOON, aftredende Praeses-Synodi der Natalsche Kerk. Zij is door hem geplaatst in *De Kerkbode* van 19 Juni 1915, getiteld: „*Na vijftig jaren*”. Wij ontleenen daaraan het volgende:

„Tijdens de vergadering onzer eerste Synode te *Pietermaritzburg* op Woensdag Donderdag, Vrijdag en Zaterdag den 7den, 8sten, 9den en 10den Juli 1865, bestond onze Kerk uit vier gemeenten, namelijk *Pietermaritzburg* gesticht in 1839, *Ladysmith* gesticht in 1854, *Weenen* en *Greytown* beiden gesticht in 1859. Sedert dien tijd zijn er nog drie gemeenten bij gekomen, namelijk *Newcastle* gesticht in 1883, *Melmoth* gesticht in 1894 en *Durban* gesticht in 1903. In de onderscheidene gemeenten hebben, van de datums harer stichting af aan tot op heden, de volgende predikanten achtereenvolgens als gevestigde Leeraars gearbeid. In *Pietermaritzburg*: Hendrik Emmanuel Faure, Pierre Dammes Marie Huet, Abraham van Velden, Daniël Ferdinand Bosman, Hilgard Muller, Pieter Taillifes Retief, Willem Petrus Rousseau, Edmund Zacharias de Beer en Georg Murray Pellissier. In *Ladysmith*: Pierre Dammes Marie Huet, Frans Lion Cachet, John McCarter, Hermanus Theodurus Kriel en Herman Frederik Schoon. In *Weenen*: John McCarter, Richard Craig, Gottfried Andreas Döhne en Andrew Milne Murray. In *Greytown*: Louis François Gottlieb Biccard, James Turnbull, David Jakob Johannes Rossouw, Georg Stefanus Malan, Hendrik Christoffel de Wet en Michiel Wilhelm Odendaal.

In *Newcastle*: Hercules Enslin du Plessis, Former Sypkens, Daniël Ferdinand Bosman en Pieter Jakobus Conradie.

Melmoth en *Durban* hebben nog geen vaste Leeraars gehad, maar worden nu samen bearbeid door den zendeling Wilhelmus Petrus Johannes Poen, als hulpprediker. Ook heeft Ds. Jan Hendrik du Plessis, destijds emeritus van de Kaapsche Kerk, een geruimen tijd te Pietermaritzburg gearbeid, bij gelegenheid van eene langdurige vacature aldaar, terwijl van tijd tot tijd ook proponenten en anderen in de gemeenten werkzaam geweest zijn, waarbij wij de voortdurende werkzaamheid van onzen eigen emeritus Ds. de Beer niet moeten vergeten.

Om de daden en de wonderen des Heeren in de geschiedenis op de rechte wijze te gedenken is het noodig, dat wij niet alleen letten op de heerlijkheid en uitnemendheid Zijner werken, maar ook op de zwakheid en onvolkomenheid, de gebreken en de zonden van sommige werktuigen door Hem gebruikt."

Over HUET zegt de redenaar o.a. dit :

„Ds. HUET is tot ons gekomen met den ijver van een Boanerges. Als een vurig en getrouw dienstknecht des Heeren heeft hij onder ons veel gezegende vrucht gehad op zijn arbeid; maar soms ijverde hij op een onverstandige wijze, hetwelk hem dan in onaangename verwikkeling bracht. Zoo heeft hij bij gelegenheid ergens geweigerd het Heilig Avondmaal te bedienen, omdat hij de gemeente ten onrechte onwaardig achtte; terwijl hij zich ook zeer onbarmhartig gedroeg jegens moeders, die met kleine kinderen naar de kerk kwamen; en dat hebben die moeders, die ver van de kerk afwonende, slechts zelden naar de kerk konden komen, hem erg kwalijk genomen.

Ds. VAN VELDEN en Ds. BICCARD hebben beide de heilige bediening moeten verlaten. Ds. BICCARD heb ik slechts eenmaal ontmoet; na zijn aftreden te Greytown is hij verhuisd naar Transvaal; is predikant geworden in de Herv. Kerk en later in vrede gestorven.

Ds. VAN VELDEN heb ik goed gekend. Deze was aangenaam in den omgang met zijn vrienden en hij kon naar den mensch gesproken, preeken als een Apollos en bidden als een engel. Ook is zijn dienst niet ongezegend geweest.

Ds. BOSMAN is van Middelburg (Transvaal) naar Pietermaritzburg gekomen. Hier heeft hij getrouw en onder de bezieling des Heiligen Geestes gearbeid, doch doorgaans met een krank lichaam; soms gevoelde hij zich zoo zwak, dat hij onmogelijk lang kon aanhouden. Menigmaal duurde zijn preek slechts tien minuten en was de geheele godsdienstoefening binnen een half uur afge-loopen. Maar altijd zat er vet en merg in zijne woorden, gelijk velen zijner toehoorders mij betuigd hebben. Ondertusschen is zijne krankheid zoo toegenomen, dat hij gedrongen werd om zijne bediening neer te leggen. Bij verbetering zijner gezondheid, werd hij, na een tijdlang te Cedarville gestaan te hebben, weer [naar Pietermaritzburg beroepen; nam het beroep aan; was er nog eenigen tijd werkzaam en ging toen naar Newcastle, waar hij zijn arbeid onder de zegenende hand des Heeren mocht voortzetten. Later is hij weer van ons vertrokken, naar de Kaapsche Kerk, waar hij nog met vrucht bezig is in zijn werk voor den Heiland.

Ds. MULLER is als proponent te Pietermaritzburg geordend en bevestigd 16 Mei 1885. Gedurende den korten tijd dien hij onder ons heeft doorgebracht, heeft hij zich betoond te zijn een ijveraar voor den Heere en voor de belangen van Diens dierbaar koninkrijk. Waar de gelegenheid zich voordeed, was hij steeds bereid een woord voor den Meester te spreken. En waar hij met bekommerde zielen in aanraking kwam, legde hij bizonderen takt aan den dag om ze bij de hand te nemen en naar den voet van het kruis te leiden. Dit laatste is mij vooral gebleken, toen wij samen te Greytown waren, bij gelegenheid van speciale diensten, tijdens de opwekking alhier.

Van Ds. DE BEER en de andere nog onder ons zijnde predikanten, zal ik vandaag liefst niets zeggen."

Wat dan volgt over Ds. CACHET wordt op zeer uitvoerige wijze gecorrigeerd in dit boek.

„Toen Ds. McCARTER naar Ladysmith kwam, was hij nog ongehuwd, en ging alles goed. Maar later is hij getrouwd met mej. AGNES ARNOLD, eene Schotsche dame, eene edele vrouw, van ganscher harte aan des Heeren dienst gewijd, doch die het werk van haar man en haar eigen werk in de gemeente soms bedierf, wegens gebrek aan inzicht in onzen volksaard, en dit is de eigenlijke oorzaak geweest, waarom Ds. McCARTER ons verliet.

Ds. KRIEL is in Sept. '98 in Ladysmith geordend en bevestigd door Ds. van Velden. Vier à vijf jaren heeft hij er zich betoond, zachtmoedig en nederig van geest, het harte vervuld van de liefde des Heeren. De geheele gemeente heeft hem bemind, maar wegens aanhoudende krankheid heeft hij er zijn werk nooit behoorlijk kunnen doen. In Jan. '83 heeft hij ons dan ook verlaten. En hoewel hij later in de Kaapsche Kerk en ook te Bloemfontein in den Oranje-Vrijstaat gearbeid heeft, is hij toch doorgaans krank geweest. Als emeritus van Bloemfontein heeft hij zich te Worcester gevestigd en is daar nog altijd lijdende. De Heere zij zijne sterkte.

Over Ds. CRAIG en DÖHNE heb ik bij een vorige gelegenheid genoeg gezegd.

Ds. TURNBULL heb ik leeren hoogachten, als een man Gods bij uitnemendheid. In Schotland, waar hij geboren was, opgeleid tot de Evangeliebediening, is hij eerst een tijdlang werkzaam geweest als kapelaan bij het Britsche garnizoen op het eiland Malta, en daarna naar Zuid-Afrika gekomen. Hier heeft hij aanvankelijk gearbeid als Leeraar der Schotsche gemeente te Beaufort West. Maar toen die gemeente versmolt wegens verhuizing harer leden, is hij naar Stellenbosch gegaan om de Hollandsche taal te leeren, en daarna naar Natal gekomen, om zich onder ons te vestigen. Bij het vertrek van Ds. Huet, naar Holland, heeft hij eerst een tijdlang als diens plaatsvervanger gefungeerd te Pietermaritzburg. Toen is hij predikant van Greytown geworden en zulks meer dan twintig jaar gebleven. Bij 't klimmen der jaren is hij emeritus van Greytown geworden en verhuisde naar de Kaap waar hij later gestorven is. Hij is de laatste onzer predikanten geweest, die gouvernementssalaris ontvangen heeft, en bij zijn aftreden heeft de Regeering hem ook met een klein pensioen begiftigd. Van al onze predikanten, die in Natal gearbeid hebben en zich nu niet meer onder ons bevinden, is er niemand geweest aan wien de Natalsche Kerk meer te danken gehad heeft dan aan

Ds. Turnbull. Hij is niet wel ter taal geweest en heeft zich vooral in het Hollandsch, nooit goed kunnen uitdrukken. Ook heeft hij in het oog der wereld geen groote dingen tot stand gebracht, maar in stilheid en vertrouwen, in zachtmoedigheid en nederigheid heeft hij aan 's Heeren hand gewandeld, in innige gemeenschap met zijn God. Terwijl hij ook, zooals andere stervelingen, zijne fouten en gebreken gehad heeft, heeft hij, in de kracht zijner Godgewijde persoonlijkheid, den wereldstroom tegengehouden, die onze geheele Natalsche Kerk bij gelegenheid poogde te verzwelgen en onvermoeid het Woord des levens gezaaid, waarvan anderen, na hem, een rijken oogst inzamelen. Datgene, waarin de gemeente Greytown zich gunstig van sommige andere gemeenten onderscheidt, heeft zij naast God vooral daaraan te danken, dat James Turnbull zoovele jaren haar Leeraar is geweest. En ook de andere Natalsche gemeenten, die hij in den gebede steeds op het harte gedragen heeft, en in wier belang geene opoffering hem ooit te groot is geweest, behooren hem altijd in gezegende gedachtenis te houden.

Ds. ROSSOUW is van Van Rhijnsdorp, in de Kaapsche Kerk, naar Greytown gekomen en later is hij weer teruggegaan naar de Kaap, waar hij in de gemeente George (wegens een geschil) den herdersstaf neergelegd heeft, eenigen tijd zonder vasten werkkring geweest is, en toen een beroep naar Umtata aangenomen heeft. Zijn werk hier te Greytown is met veel ijver geschied. Tijdens zijne bediening is de Hugenoten Meisjesschool opgericht, die later weer met de Gouvernementsschool vereenigd werd. En onder zijne leiding als voorzitter der Zendingcommissie is de *opleidingschool voor Zulu-Evangelisten te Emandhleni* tot stand gebracht, die later naar de Stofberg-gedenkschool in den Oranje Vrijstaat, verplaatst werd, terwijl 't vooral aan zijn invloed te danken is, tijdens een arbeid van een paar maanden als proponent te Pietermaritzburg, dat de Kerkeraad dezer gemeente, het overschot van haar kapitaal, waarvan men reeds zooveel verbruikt had, vast belegde, om voortaan alleen de rente te besteden. Hij wilde echter te zelfstandig zijn. Toch meenen wij, dat hij het heil der Kerk heeft gedragen.

Ds. MALAN, de opvolger van Ds. Rossouw, als predikant van Greytown, heeft in het geheel niet op zichzelf willen vertrouwen, maar liever wilde hij als een kind wezen, zooals ons door den Heere Jezus wordt aanbevolen. Daarom was hij onbeslist, waar 's Heeren wil hem niet geheel duidelijk was, terwijl hij in het tegenovergestelde geval, vast kon staan als een rots. Beide door zijn arbeid onder ons en door den invloed zijner persoonlijkheid, is hij velen ten zegen geweest, en in den oorlog voornoemd, heeft hij ook zijn deel aan het lijden gehad. Tijdens een bezoek aan de Kaap bij zijne familiebetrekkingen, heeft hij toen moeite gehad, vergunning te krijgen om terug te komen. Ook heeft hij eenigen tijd te Pietermaritzburg moeten vertoeven, in verbanning van Greytown. In zijn arbeid heeft hij veel afwisseling gehad. Behalve in Greytown, heeft hij in verscheidene gemeenten in de Kaapsche Kerk en in den Oranje-Vrijstaat gestaan als predikant. En sedert 1 Januari 1913 bekleedt hij de betrekking van Redacteur van „de Kerkbode.” Wij hopen dat hij nog lang voor de Kerk gespaard moge blijven.

Ds. DE WET is ook uit de Kaapsche Kerk tot ons overgekomen en ongeveer zeven jaar predikant van Greytown geweest. Aan des Heeren dienst toegewijd, heeft hij zich, in zijn arbeid onder ons, vooral gekenmerkt door wel-

doordachte preeken te leveren, waarin hij zijne hoorders altijd wat gaf om over na te denken. Aanhoudende krankheid heeft hem gedrongen aanzoek te doen om zijn emeritaat, hetwelk hij ook verkregen heeft. Toen heeft hij zich metterwoon gevestigd te Brandfort, in den Oranje-Vrijstaat, waar hij zich nog altijd beijvert, om, naar de mate zijner krachten, tot nut te zijn voor zijne medemenschen, beide op kerkelijk en maatschappelijk gebied. De Heere herstelde zijne gezondheid.

Ds. HERCULES ENSLIN DU PLESSIS is als proponent werkzaam geweest te Cradock, in de Kaapsche Kerk als hulpprediker en daarna is hij naar Newcastle gekomen, waar zijn arbeid niet ongezegend geweest is. Van Newcastle is hij gegaan naar Standerton in de Transvaal, en vandaar naar Lindley in den Oranje-Vrijstaat. Hier is er in den oorlog voornoemd zulk een verschil van zienswijze op staatkundig gebied geweest tusschen hem en de gemeente, dat hij het beter achtte, zijne bediening neer te leggen, hetwelk hij toen ook gedaan heeft. Maar daar hij zich geheel aan den dienst des Heeren gewijd had, heeft hij er nooit aan kunnen denken, een ander soort werk bij de hand te nemen. Hij is dan ook weer in de heilige bediening hersteld als predikant te Pietersburg, in de Transvaal, en nam later een beroep aan naar Rondebosch, in de Kaapsche Kerk, waar hij nu nog werkzaam is. De Heere zegene hem en de zijnen, en geve ze samen nog veel vreugde te smaken in Zijn dienst.

Ds. SIJKENS heeft zijne studiën, eerst in de Rechten en daarna in de Godgeleerdheid, volbracht in Nederland en toen is hij, terwille zijner gezondheid, naar Zuid-Afrika gekomen. Zijn eerste gemeente was Newcastle. Zijne arbeid is gekenmerkt door degelijke predikatiën, waarbij hij altijd een groote mate van gemoedelijkheid aan den dag legde. Zijne studiën in het Arabisch moest hij opgeven. Tevens was hij verplicht naar de Kaap, Frasersburg, te gaan en zijn emeritaat te nemen, en te reizen voor zijne gezondheid. Hij woont te Stellenbosch, nog krank.

De Heere heeft Zijne Kerk ook vaak gebouwd door ouderlingen, diakenen en anderen. Een der schoonste figuren is, GERRIT JACOBUS NAUDÉ, de stichter van het Gerrit Naude Fonds, die als ouderling van Pietermaritzburg mede schipbreuk leed op de *Waldesian* en mede zitting heeft gehad in de Kaapsche Synode van 1862, de laatste Kaapsche Synode waarvan onze afgevaardigden medeleden geweest zijn. Tevens was hij lid van onze eerste Synode in 1865, en dien ik, in mijne hoogachting, niet ten achter mag stellen bij de meeste, mij bekende predikanten.

In de oude dagen, onder de bediening van Ds. DAVID LINDLEY, is hij diens rechterhand geweest. In de Kerk te Pietermaritzburg was hij toen de voorganger. Op de lange reizen van Ds. Lindley door den Oranje-Vrijstaat en de Transvaal, was hij zijn wagentrijver; en op de kerkplaatsen is het toen altijd zijn werk geweest, de doopvaders te ontmoeten, met hen te spreken en te bidden, en de namen in te schrijven, aangezien Ds. Lindley de handen dan vol had met ander werk. Onder de bediening van Ds. Faure is hij van Waterval, in de tegenwoordige gemeente Greytown, verhuisd naar Boschfontein, aan Houtboschrand, in de nabijheid van het tegenwoordige spoorwegstation Balgonon, in welke buurten destijds vele Afrikaners woonden. Maar er heerschte daar toen zoo'n geest van wereldschgezindheid en ijdelheid, dat hij in den zin kreeg zijne plaats terstond weer te verkoopen. Zijn Leeraar wees hem echter

erop, dat de Heere hem juist daar gebracht had, om aan die menschen te arbeiden. En dat woord nam hij aan als de roepstem Gods; hield godsdienst-oefeningen voor volwassenen, en voor kinderen een Zondagschool; de ijdeldheid werd spoedig beteugeld, en bij verloop van tijd mocht hij de vreugde smaken, dat velen den naam des Heeren beleden en die belijdenis met een voorbeeldigen wandel bezegelden. Daar te Boschfontein in welke buurt ik later als kind eenige jaren heb doorgebracht, heb ik hem leeren kennen en liefhebben en hoogachten; knechten en dienstmaagden des Heeren waren daar steeds hartelijk welkom. Als hij mij ontmoette, moedigde hij mij altijd aan in 's Heeren weg te volharden en in Gods hand is hij het middel geweest, waardoor ik in staat gesteld ben om voor de heilige bediening te worden opgeleid. Door zijn fonds bewees hij nu gelijke diensten aan onvermogene studenten.

Inzake onze indertijd beoogde *organische Kerkvereniging*, had de Raad der Kerken aanbevolen, dat elke Kerk een akte bij de burgerlijke wetgeving zou laten vaststellen, ter bescherming onzer kerkelijke eigendommen, en wij hebben dat terstond gedaan. Maar de vertegenwoordigers der zusterkerken hebben, met voorblijgaan van die aanbeveling, eene vereenigingsakte laten vaststellen, waarbij te veel gezag werd toegekend aan de Synodus Contracta (verkleinde Synode). En eene vereeniging onder zoodanige bepaling behooren wij nooit aan te gaan. Wij moeten voorshands tevreden zijn met onze federatieve eenheid, die de bron moge zijn van groote geestelijke samenvoeging!"

HOOFDSTUK V.

Onze Kerk in Transvaal met onze Kaapsche Kerk in organisch en juridisch verband gebracht.

Wij gaan er thans toe over, van den kerkelijken toestand in *Transvaal* een schets te geven. Om allerlei redenen moet dit deel zeer uitvoerig worden behandeld, om een goeden kijk op het verloop der geschiedenis te geven.

We hebben reeds medegedeeld, dat Vader LINDLEY ook *Potchefstroom* tot middelpunt zijner werkzaamheid had. Gelijk de lezer zich ongetwijfeld herinnert, was ANDREW MURRAY consulent van *Potchefstroom, Rustenburg* en *Lijdenburg*. Ook JOHN MURRAY uit *Burgersdorp* en DIRK VAN VELDEN uit *Winburg*, hebben aan gene zijde van *de Vaal* gearbeid. Dr. H. E. FAURE

stichtte *Utrecht* en bleef dat bearbeiten zoolang zijne krachten het hem toelieten. Zijne opvolgers: CACHET, HUET e. a. zetten het door hem begonnen werk met groote trouwhartigheid voort en breidden het uit. *Lijdenburg* en *Zoutpansberg* werden maandenlang bearbeid door Ds. P. HUET, als speciaal afgezant der Kaapsche Synode. Later maakten *Lijdenburg* en *Utrecht* deel uit van den Transgariëpschen Ring en werden met zeldzame trouw bearbeid door de tot dien Ring behoorende Leeraren. Toen van dien Ring het Vrijstaatsche gedeelte zelfstandig werd, bleven *Lijdenburg* en *Utrecht* behooren tot den Ring van *Natal* en hadden hare vertegenwoordigers in de Ringsvergadering zitting. In het algemeen deden de Vrijstaatsche en Natalsche Leeraren veel arbeid in *Transvaal*, waartoe geen wet of reglement hun verplichtte.

Hoe onze Kaapsche Kerk ook door herhaalde Deputaties heeft geholpen, zij hier nog kortelijk herinnerd.

De Kaapsche Synode zond, in hare vergadering van 1847, op een bezoekeris onder de Boeren-Emigranten, de Heeren A. MURRAY SR., pred. te *Graaff-Reinet*, Ds. ALBERTIJN van *Prince Albert*, met de Heeren PIENAAR en DE WIT, ouderlingen van *Richmond* en *Victoria West*. Zij werden op hun langen tocht met groote blijdschap ontvangen en bedienden Woord en Sacramenten, overal waar zij daartoe de gelegenheid vonden.

Vroeger hoorden wij reeds, hoe in 1849—50 de Theol. Doctoren ROBERTSON en PHILIP EDWARD FAURE door de Synodale Commissie werden afgevaardigd om de uitgeweken Boeren te bezoeken. Het was op hun initiatief dat de Ring Transgariëp tot stand kwam. Tevens brachten zij van de Transvaalsche ingezetenen een verzoek aan de Kaapsche Synode over, dat zij bij de Koloniale Kerk mochten worden ingelijfd.

Op verzoek van de Synodale Commissie der Kaapsche Kerk werden door de beide gebroeders A. en J. MURRAY benevens hunnen zwager NEETHLING herhaaldelijk bezoekreizen gebracht aan de Boeren-Emigranten.

Onafgebroken drongen onze Kerken in *Transvaal* erop aan, met de Kaapsche Synode in een juridisch verband te treden. De organische eenheid behoorde nu ook zichtbaar te worden, door de inlijving van al de Transvaalsche gemeenten in één Kerkverband, onder de leiding en met de hulpe der Kaapsche Moederkerk.

Zoo schreef de Kerkeraad van Potchefstroom:

„Wij verzoeken de Synode ons toch niet te willen vergeten, maar dat onze gemeente toch altijd in verband met de Synode mogte staan.” De brief was

geteekend door H. S. LOMBAARD, *Landdrost*; F. G. WOLMARANS en D. JACOBSE *Ouderlingen* en C. A. BOTHMA, W. J. BADENHORST, S. P. VILJOEN, S. P. STRIJDOM, *Diakenen*.

Van *Magaliesberg* schreef men aan de Synode:

„Ach! mogt de dag toch niet verre verwijderd zijn dat ook wij een waardige Herder des Heeren onder ons mogten zien verschijnen om voortdurend onder ons werkzaam te zijn, en indien wij dan mede als eene gemeente onder de Zuid-Afrikaansche Hollandsche Gereformeerde Synode opgenomen en bestuurd mogten worden, dan, ja dan zouden wij nog weder hope krijgen, de zon des vredes en des geluks ons weder op nieuw beschijnen zoude.”

Deze brief was geteekend: A. H. POTGIETER, *Hoofd-Commandant*; G. J. KRUGER, *Commandant*; A. W. PRETORIUS, H. F. BÜHRMANN, N. J. T. BASSON, *Veldkornet*; P. MINNAAR, *Veldkornet*; Z. VAN WIJK, *Veldkornet*; J. H. GROBLER, *Veldkornet*; S. J. KRUGER, P. S. VAN STADEN, *Ouderling*; C. J. KRUGER, *Diaken*; J. F. SCHUTTE, *Diaken*.

Daar de Synodale Commissie geene vrijheid bezat tot de inlijving der Transvaalsche gemeenten over te gaan, zonder door de Synode daartoe gemachtigd te zijn, werd met de behandeling van deze en andere brieven gewacht tot de Synode van 1852. Inmiddels hadden de bovengenoemde Gemeenten een beroep uitgebracht op Ds. ANDREW MURRAY, van *Bloemfontein*, voor wien men de grootste achting en de warmste toegenegenheid koesterde. Wij verstaan ten volle, dat Z. Eerw. geene vrijheid gevoelde, hun beroep aan te nemen en zijne werkring te *Bloemfontein* nu reeds te verlaten. Doch MURRAY'S weigering had slechts tengevolge, dat genoemde Transvaalsche Kerken een dringende petitie zonden aan onze Synodale Commissie: *zoodanige schikkingen in de Souvereiniteit te willen treffen, dat Ds. MURRAY toch nog tot hen zou overkomen*. Doch ook de *Kerkeraad* van *Bloemfontein* zat niet stil, doch richtte eene *Tegen-Memorie* tot de Synode. Het slot van dit epistel nemen wij hier over:

„Wel wenschen wij van ganscher harte, dat de HoogEerw. Synode den toestand onzer broeders over de Vaalrivier in overweging nemen zal, en pogingen aanwenden, om een Leeraar onder hen te zenden, doch niet den onzen, dien wij ons, met Gods hulp, waardiger hopen te maken. Wij meenen ook te mogen onderstellen, dat de Hr. MURRAY zijn beroep naar *Bloemfontein*, als door God bestuurd, en als het veld van zijn arbeid beschouwen mag, om dat hier, zelfs niettegenstaande den ijver, werk genoeg is.

„Wij smeeken U daarom, deze onze vurige wenschen gehoor te geven, en vleijen ons spoedig berigt te zullen ontvangen, dat de WelEerw. Heer MURRAY, zijnen onder ons begonnen arbeid met zegen zal blijven voortzetten. Wil de HoogEerw. Synode ook daarin de behulpzame hand bieden, dan zullen wij ons steeds innig dankbaar gevoelen.”

Intusschen wenschte de Synodale Commissie met goed belijnde voorstellen voor de Synode te komen, en daarom werd door haar *andermaal eene Commissie afgevaardigd naar de Transvaal*, met het doel, de tot dusverre officieus geregelde positie, officieel te maken en tevens, gedurende hun verblijf in de geestelijke behoeften zooveel mogelijk te voorzien. Deze commissie bestond uit: Ds. ANDREW MURRAY, van *Bloemfontein*, en diens zwager Ds. J. H. NEETHLING, van *Prins-Albert*. Zij vertrokken in het begin van 1852 en hielden zich drie maanden lang bezig met prediken, vermanen en catechiseeren. Groote getallen kinderen werden door hen gedoopt, vele jongelieden tot lidmaten aangenomen; op verscheidene plaatsen bedienden zij het Heilig Avondmaal en zij stelden zich inmiddels van de wenschen en verlangens der Boeren-Emigranten met groote liefde en hartelijke toewijding op de hoogte.

Dit voorjaar, waarin hun reis viel, hadden er machtige gebeurtenissen plaats.

15 Jan. 1852 was de *Conventie van Zandrivier* tot stand gekomen, waarbij het Britsche Gouvernement in den volsten zin waarborgde: „aan de Emigranten-Boeren over de Vaalrivier het recht om hunne eigene zaken te besturen, en hun eigen Regeering te hebben, volgens hunne eigene wetten, zonder eenige bemoeienis van den kant van Harer Majesteits Gouvernement, en dat het grondgebied ten Noorden van de Vaalrivier door het Britsch Gouvernement niet zal worden overschreden.”

De bekrachtiging dezer Conventie had plaats den 16 Maart d. a. v. door den Volksraad te *Rustenburg*, doch niet, dan nadat — ziet daar een *tweede* gebeurtenis van het grootste belang! — in den vroegen morgen er een *verzoening* tot stand was gebracht *tusschen* POTGIETER en PRETORIUS, na bitteren strijd en lange scheiding.

De *wijze, waarop die verzoening tot stand kwam*, wordt ons door J. STUART volgenderwijze beschreven:

„Des nachts vergaderden enkele invloedrijke burgers en bewogen de Ouderlingen der Gemeente om een ernstig gesprek met de beide Hoofdkommandanten-Generaals te houden, terecht, en daarvan alleen, een heilrijke uitkomst verwachtende.

De zon was nog niet geheel zichtbaar, toen de Ouderlingen zich naar de tenten van de Heeren POTGIETER en PRETORIUS begaven. Beiden eerbiedigden hun verzoek en de bijeenkomst werd in de tent van eerstgenoemde bepaald. Het volk, daarvan onderricht, stond daar buiten bij elkander, in diepe stilte verbeidende, wat de uitslag zou zijn: *vijandschap of broederschap, broedermoord of — broedermin.*

Eindelijk wordt de tent opengeslagen; de beide Vaders van het volk staan met de handen in elkaar gesloten; de Bijbel ligt voor hen opengeslagen; een Godverheerlijkend gejuich van allen stijgt ten hemel en de liefde is in hun midden!"

Indien wij ons niet vergissen is de *derde* gebeurtenis van historische beteekenis: *het aannemen der Grondwet*. Dit feit beschrijft ons Ds. JOHN MCCARTER, bl. 110 zijner „*Geschiedenis der Nederduitsche Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika*” in de volgende woorden:

„Nadat, door de Conventie van 15 Januari 1852, de onafhankelijkheid van het Transvaalsche gebied door het Britsche Gouvernement verzekerd was, werd het bepaald in de Grondwet, die door de ingezetenen werd aangenomen (Art. 20): „dat de burgers zich willen vasthouden aan de hoofdbeginselen der Gereformeerde leer, gelijk vastgesteld door de Synode van *Dordrecht* in 1618 en 1619, en *dat de Nederduitsche Gereformeerde Kerk zal zijn de Kerk van den Staat.*”

De Leeraren, door onze Kaapsche Synodale Commissie gedeputeerd, ten-einde ook in Transvaal onze Kerk niet slechts in organisch verband te brengen, doch ook naar de beste beginselen van kerk- en staatsrecht te regelen, troffen het dus zeer gelukkig. Het resultaat hunner hoogst ernstige en beleidvolle pogingen vatten zij samen in eene *Memorie, door hen bij den Volksraad ingediend*, waarbij onze Kaapsche Kerk *de Transvaalsche als zusterkerk* betrachtte, op dezelfde wijze als dat t. o. v. de andere zusterkerken boven is medegedeeld, en de positie van het Transvaalsche Gemeenebest ten volle was geëerbiedigd. Op deze regeling hadden zij de volledige goedkeuring van al de gecombineerde Kerkeraden van Transvaal vooraf gekregen, en nu hunne *Memorie* voor den Volksraad kwam, ging de inlijving der Transvaalsche Kerk bij de onze ook daar met vlag en wimpel er door!

Van hunne reis teruggekeerd, legden zij aan onze Synode van datzelfde jaar hun project voor en legden al de desbetreffende documenten over. De Synode nam, na rijp beraad, en na het inwinnen van rechtsgeleerd advies bij den Procureur-Generaal PORTER het besluit: „*de incorporatie te doen plaats hebben op voorwaarden, ingewilligd zoowel door den Volksraad als door den gecombineerden Kerkeraad van Potchefstroom.*”

Tevens werd, door eene commissie *ad hoc*, kennis gegeven van deze heugelijke gebeurtenis aan den Transvaalschen Volksraad, zoowel als aan het Kaapsche Gouvernement. 27 October 1852 werd het desbetreffend schrijven aan den Transvaalschen Volksraad gezonden, met afschrift van het Commissie-Rapport en 2 November d.a.v. aan het Gouvernement. Voor-

waar, het jaar 1852 was voor het arme Transvaal rijk aan merkwaardige historische gebeurtenissen. Ten eerste: de Conventie van Zandrivier. Ten tweede: de verzoening tusschen POTGIETER en PRETORIUS. Ten derde: het aannemen eener Grondwet. Ten vierde: de incorporatie bij de Ned. Geref. Kerk van Zuid-Afrika. Elk dezer feiten afzonderlijk was waard, dat men er den Heere ootmoediglijk voor dankte! En voor die alle te zamen? „Loof den Heere, mijne ziel, en vergeet geene van Zijne weldaden,” zóó is er ongetwijfeld in menige tent en in menige kerk gejubeld!

HOOFDSTUK VI.

Officieele bewijzen voor het voorgaande hoofdstuk.

Daar in de geschriften van onze „Hervormde” zoowel als die onzer „Gereformeerde” vrienden onze Kerk wordt beschuldigd, niet haar plicht te hebben gedaan tegenover de Voortrekkers, en in een geschiedkundige schets als de voorgaande, ons *ja!* tegenover hun *neen!* komt te staan, hebben wij de moeite gedaan de volgende stukken samen te lezen uit de eerste jaargangen van „*De Gereformeerde Kerkbode in Zuid-Afrika.*” Wij deelen tusschen () het deel en de bladzijden mede, waar men de volgende stukken vinden kan.

De Taylor-legende weerlegd.

(Deel I, 1848, bl. 8—13. In een artikel: „*De Uitgewekenen*” lezen wij:)

„Onlangs is er een werk in *Holland* in het licht verschenen, ten doel hebbende, de belangstelling der Nederlanders omtrent onze uitgewekene landgenooten op te wekken. In hetzelfde leest men de volgende aanmerkingen, welke mede als gronden van bezwaar worden genoemd, waarom zij uit deze Kolonie zijn verhuisd. „Schotsche en Engelsche Godsdienstleeraars, welke met hen in beginsel verschilden, die hunne taal niet of hoogst gebrekkig kenden, zendt men hun, en onder dezen bevinden zich menschen, bij den Boer bekend, als het leeraarambt onwaardig.” Wij kennen wel Schotsche, maar geenen enkelen Engelschen Godsdienstleeraar, die het leeraarambt in de Gereformeerde Kerk in dit land vervult, en wat de Hoogleeraar — want zoo noemt zich de schrijver van dat boek, — bedoelt, door verschil in beginselen tusschen die Leeraars en de leden der kerk, en hoe sommigen dezer het leeraarambt on-

waardig zijn, daaromtrent verklaart hij zich nader in de volgende aanteekeningen :

„De Predikanten, die zich in de grensdistricten bevinden, waren meestal menschen, met de Nederduitsche taal onvolkomen en zelfs hoogst gebrekkig bekend. Velen hunner hadden zich verzamelingen van leerredenen, in *Nederland* uitgegeven, aangeschaft, en uit deze bundels droegen zij hunne leerredenen voor. Daarbij kwam, dat die Leeraars in hunne gevoelens vaak geheel afweken van de leerstukken der Dordsche Synode, waaraan de leden hunner gemeente stiptelijk vasthielden. Slimmer nog was het, dat er onder die Predikanten waren, op wier zedelijkheid vrij wat aan te merken viel, en zelfs dat een man, die als officier zich in de grensdistricten door zijne buitensporigheden had gehaat gemaakt, na een afwezigheid van nauwelijks twee jaren, als Godsdienstleeraar uit Engeland bij de Boeren terugkwam.”

Toen wij dit lazen, konden wij ons niet weerhouden, onze verontwaardiging te kennen te geven wegens zulke grove onwaarheden, door welke de vreemdeling wordt misleid en het karakter van die waardige Leeraars, die uit de Schotsche Kerk tot ons waren overgekomen, en met onvermoeiden ijver de Evangelie-bediening hebben uitgeoefend, wordt gezwartverfd. Wij, die personeel vele huisgezinnen kennen, weten hoezeer zij gehecht zijn aan die waardige Leeraars, die in de grensdistricten reeds zoovele jaren, en, onder Gods zegen, met zooveel vrucht, gearbeid hebben. *Het is vuile laster, wanneer men de wereld wil wijsmaken, dat die Leeraars „in hunne gevoelens geheel afwijken van de leerstukken der Dordsche Synode”, en dus de leden der Nederduitsche Gereformeerde Kerk wil doen gelooven, dat zij besmet zijn met de oude Pelagiaansche of Semipelagiaansche gevoelens, of met de Rationalistische gevoelens van den tegenwoordigen tijd. Zijn de uitgewekenen gehecht aan de leerstukken der Dordsche Synode, niet minder die Leeraars, en de eersten zouden zich hebben verblijd, indien de omstandigheden (welke anders waren dan de schrijver terstond opgeeft) het hadden toegelaten, dat deze of gene dier Leeraars hen had kunnen vergezellen.* De Hoogleeraar schijnt veel meer te weten, van hetgeen hier in de Kerk is gebeurd, dan eenig lidmaat in Zuid-Afrika bekend is, want wij kennen geen en gewezenen Engelschen officier, die thans predikant is of geweest is, in de Nederduitsche Gereformeerde Kerk, en zijn wel nieuwsgierig te mogen weten, wie die man is en waar hij predikt.

Welk denkbeeld moet men buitenslands koesteren van den staat der Gereformeerde Kerk, wanneer men verneemt, dat maar iedereen, hetzij hij bekwaam is of onbekwaam, als Leeraar aan de gemeente wordt opgedrongen. Men zoude welhaast moeten gelooven, dat de kerkelijke tucht uit de Gereformeerde Kerk geheel is geweken (zooals ook zeker ander schrijver beweerde), of dat alhier geen Kerkbestuur bestaat. Van het bestaan nogtans van een Kerkbestuur, althans van de Synode, draagt de Hoogleeraar kennis, en indien hij de Kerkelijke Wetten der Kolonie hadde ingezien, zou hij ook ontwaard hebben, hoe de Nederduitsche Gereformeerde Kerk alhier, hoewel vanwege den Staat alle ondersteuning genietende, van het wereldlijk gezag meer vrij en onafhankelijk is, dan hare moederkerk in de Nederlanden, sedert de organisatie van 1816. Hij noemt de Synode, maar deze, gelijk de predikanten alhier, ontgaat de aanwrijving niet van laakbare onverschilligheid omtrent de geestelijke belangen der landverhuizers, als bekommerden zij zich volstrekt over dezen niet. Aldus schrijft hij :

„Zij bleven achter, òf uit gebrek aan belangstelling, òf uit zucht tot gemak, òf omdat zij wisten, dat het Koloniaal Bewind met die emigratie niet was ingenomen. Er wordt slechts gewag gemaakt van ééne eervolle uitzondering, namelijk van den WelEerw. Heer TAYLOR, predikant te *Cradock*, in *Somerset*. Hij vroeg aan zijne Synode de vergunning, om met de Emigranten de Kolonie te verlaten. Hij ontmoette vele moeilijkheden, en ontving, zoo men meent, ten laatste de vergunning, doch onder voorwaarde van geen Doop of Avondmaal te mogen bedienen, en geen huwelijk in te zegenen, — zich enkel bij prediking of vermaning moettende bepalen. Zijne volle ambtsbediening onder de landverhuizers in dier voege niet mogende uitoefenen, bleef hij achter.”

Bekend met hetgeen in de Synodale Vergaderingen is behandeld geworden, vraagden wij, na het lezen van deze periode, wanneer dit is geschied? In welke Synodale Vergadering is zulk een voorstel door den WelEerw. Heer TAYLOR gedaan? en is zulk besluit genomen? Niet in die van 1837, toen de landverhuizing plaats had, en de vermanende stem in de Kerkvergadering is gehoord geworden, van hare belangstelling getuigende; óók niet in de navolgende Synoden. Het is te wel bekend, welke geest in de Synodale Vergaderingen heerschte ten opzichte der uitgewekenen, en daaruit oordeelende, durven wij beweren, dat, *bijaldien de WelEerw. Heer TAYLOR, hoewel hij toen en nu nog in eene zeer uitgebreide gemeente werkt, vergunning gevraagd hebbe, met de Emigranten de Kolonie te verlaten, dat voorstel aangenomen en de zegen des Allerhoogsten hem toegewenscht zoude zijn geworden!*

Toen zich de Emigranten te *Natal* hadden neergezet, schreven derzelver hoofden aan eenige Leeraars in de Kolonie, hen verzoekende, pogingen te willen aanwenden, hun eenen Leeraar, hetzij uit de Kolonie, hetzij uit de Nederlanden te doen toekomen. *Deze Leeraars waren genegen, aan het verzoek te voldoen. Zij vonden geen tegenstand bij het Koloniale Bewind; integendeel: aanmoediging. Hun brief echter, aan die Hoofden in antwoord gerigt, bleef zonder wederantwoord, omdat de Raad, gelijk door den Voorzitter werd verklaard, het euvel had opgenomen, dat men gevraagd had, op welke ondersteuning de te beroepen Leeraar, indien zelf onvermogen, aldaar zoude kunnen rekenen.* Het heeft de Hoogere Kerkbesturen niet ontbroken aan belangstelling in den zedelijken en geestelijken toestand der Emigranten. *Daarom benoemde eenige jaren geleden, de Ringsvergadering van Graaff-Reinet eene Commissie om hen te bezoeken*, waaraan, bij ontstentenis van de overige gecommitteerden, door den WelEerw. Heer W. A. KRIGE is voldaan geworden, op die plaatsen en bij die lieden, welke van de aangeboden gelegenheid gebruik wilden maken, om in de waarheid te worden opgebouwd. *De jongste Synode trok zich ernstig de belangen dezer menschen aan, die daar waren als herderlooze schapen, en besloot eene Commissie tot hen af te zenden, uit twee predikanten en twee ouderlingen bestaande, met volle magt: „om alle zoodanige maatregelen in vereeniging met hen te nemen, waardoor in hunne geestel'jke behoeften op eene geregelde wijze kan worden voorzien.”* Hoe onvermoeid de WelEerw. Heeren MURRAY en ALBERTIJN, en de ouderling B. PIENAAR zich kweten van de hun opgelegde taak; hoe welkom zij waren, maar ook *hoevele hinderpalen door zekere hoofden der Emigranten hun in den weg zijn gelegd geworden*, om de verder afwonenden te bezoeken, is door het verslag der

Commissie openlijk bekend geworden. *Er werd aanzoek gedaan om met eene tweede Commissie begunstigd te worden, ook daaraan werd door de Synodale Commissie gehoor gegeven, en wanneer de Moderatoren der twee laatste Synodale Vergaderingen, die, als afgevaardigden der Kerk sedert eenige maanden den dienst onder de Emigranten hebben waargenomen, bij hunne terugkomst verslag van hunne ambtsverrigtingen zullen openleggen, zal een vernieuwd bewijs het Christelijk publiek zoo hier als elders worden gegeven, dat het Hoogste Bestuur der Gereformeerde Kerk dezer Kolonie zich niet onverschillig heeft betoond omtrent het ware welzijn hunner geloofsgenooten, die naar de binnenlanden van Afrika zijn verhuisd, maar gedaan heeft en gereed is te doen, hetgeen het naar vermogen voor hen doen kan.*

De Predikanten zijn niet achtergebleven uit gebrek aan belangstelling, zooals de Hoogleeraar wil beweren. Wie zouden, bij het groote gebrek aan Predikanten in de Gereformeerde Kerk alhier, hunne gemeenten bedienen, indien zij ze hadden verlaten? Hadden zij vrijheid voor hun gemoed, deze naar willekeur te verlaten, die getrouw tot den openbaren Godsdienst opkwamen, om hen te volgen, die nog onzeker waren in welk oord zij hunne tenten zouden opslaan? Geheele gemeenten zijn toch niet verhuisd, maar uit alle gemeenten enkele huisgezinnen, en wil men dat gebrek aan belangstelling heeten, omdat zij hun dienstwerk niet wilden verwaarloozen in den wijngaard, dien zij verplicht waren te moeten bearbeiten? Innerlijk medelijden gevoelden zij voor hunne landgenooten, en trokken zij al niet met hen naar de woestijn, zij lieten niet na, waar zij het mondeling niet meer konden doen, hen schriftelijk en wel herhaaldelijk te vermanen, te raden en te waarschuwen.

Zij bleven ook niet achter uit zucht tot gemak. Neen, gevoel van pligt hield hen terug. De Leeraars in de buitendistricten, die dagen, ja weken lang op reis zijn in hunne uitgebreide parochiën, weten bij ondervinding, wat het zeggen wil over heuvel en dal, bij regen en hitte, op weg zich te bevinden in het bezoeken van huisgezinnen, om hun de vertroosting van het Evangelie toe te dienen. Zij hebben ongemakken leeren verduren, daar zij ook niet zelden in de open lucht verplicht zijn den openbaren Godsdienst te verrigten, wanneer de woning te klein is om de bijeenvergaderde schaar te kunnen bevatten.

Zij bleven niet achter omdat zij wisten, dat het Koloniaal Bewind met de emigratie niet was ingenomen. De Hoogleeraar moge het Bewind alhier zeer veel ten laste leggen, gelijk hij met de predikanten heeft gedaan, doch wij, die met de gebeurtenissen beter meenen bekend te zijn, weten dat het Koloniaal Bestuur zich geenszins onverschillig heeft betoond, ten opzichte van den zedelijken toestand dezer menschen. Heeft het niet eenen der Leeraars uit de Kaapstad afgevaardigd, om voor eenigen tijd den dienst onder hen in Natal te verrigten, en voorts, waar ook in die ommestreken men van zijne prediking wenschte gebruik te maken? Heeft het niet een Zendeling, door hen tot Leeraar verkozen, uit de koloniale revenuën gesalarieerd? Hoe strookt dit dan met het beweerde, dat de Leeraars, uit vrees voor het Koloniaal Bewind, zich zouden hebben laten terughouden? Men weet, hoe de tegenwoordige Gouverneur, toen hij vernam, hoe geen Leeraar, thans in de Kolonie werkzaam, uit zijnen werkkring gemist kon worden, naar Holland heeft doen schrijven, met aanbod van vast salaris, en van eene genoegzame geldsom, ter bestrijding der reis-

kosten, om Leeraars te beroepen, maar hoe die poging zoo ernstig aangedrongen, voorsnog zonder eenig gevolg is gebleven?

Men ziet uit dit een en ander, hoe ongegrond het vermoeden is, door den Hoogleeraar als oorzaak vermeld, waarom de Leeraars, zooals hij zich uitdrukt, *de Boeren op hunnen moettevollen togt niet hebben vergezeld. Zoowel het Koloniaal Bewind, als de Synode der Gereformeerde Kerk, verlangen vurig, dat tenminste een viertal predikanten hier waren, die den Evangeliedienst in al hare deelen, in de onderscheidene gemeenten, nu door de Synodale Commissie, in het Overvaalsche gesticht, zouden willen vervullen.* Onze bede is, dat de Heere spoedig arbeiders in Zijnen wijngaard uitstoote !

F.

Het werk van de Heeren Faure en Robertson.

(Op blz. 27—29, rubriek *Kerknieuws*, lezen wij :)

De WelEerw. Heeren P. E. FAURE en Dr. ROBERTSON worden, tegen den 6den Februarij in hunne parochiën terugverwacht. Hunne belangrijke zending hebben zij met ijver, spoed en zichtbaren zegen mogen volbrengen. Een breedvoerig verslag van hunne verrigtingen hopen wij onzen lezers te kunnen voorleggen. Uit de laatste brieven deelen wij de volgende uittreksels mede :

Bloemspruit, 28sten Dec. 1848.

„Voorspoed, niets dan voorspoed, op de reis; vriendelijkheid en welwillendheid in degenen die wij ontmoeten; groote blijdschap bij de kinderen Gods; ingespannen aandacht van alle hoorders; en waar achterdocht of vooroordeel bestond, oogenblikkelijke verdwijning van dezelve, na eenige toelichting, — ziedaar, wat wij ondervonden hebben, en, bij ons vertrek, warme dankbetuigingen, — ja zelfs tranen bij het afscheid.”

Te *Potchefstroom* doopte men 142 kinderen, en op dezelfde plaats, bij de terugreis 34. De grootste gemeente had de Commissie te *Magaliesberg*. De kerkplaats was op een fraaij grasplein, alwaar 209 wagens waren ontspannen. Aldaar doopten zij 235 kinderen. *De inwoners van Overvaal-Rivier hebben ernstige verzoekschriften ingeleverd, om met de Synode in verband te staan.”*

Van *Witkop, Wittebergen*, 31 Dec. wordt geschreven :

„Ik wil hopen, dat het onderwerp van de *Theologische Kweekschool* weder onder de aandacht van den Gouverneur, zoowel als van al de gemeenten zal gebracht worden, want waarlijk ik zie de ellendigste gevolgen tegemoet, bijaldien geene voorziening gemaakt worde, om Leeraars te bekomen; en hoe kunnen zij 't best worden bekomen, dan ze onder ons op te leiden? Ten opzichte van *zedelijkheid* en *godsdiensigen zin* alhier, is het op sommige plaatsen, tot verwondering toe, *nog gunstig gesteld*, naarmate van de gemeenten in de Kolonie, uit welke de menschen herwaarts getrokken zijn, maar ook op sommige plaatsen ziet het er jammerlijk uit. *Komt hier niet spoedig een herder in den volsten zin des woords, dan zal de toestand van zaken hier alledroevigst worden.* Ik heb wel eens alles moeten aanwenden, om de lieden hier te overtuigen, dat de inzegening van huwelijken door ons, de in-diensttrekking hunner kinderen niet ten gevolge zal hebben. *Leeraars worden vereischt, en dat wel ten spoedigste”*

„De gemoederen der menschen worden gedurig gaande gehouden. *Deugnieten verspreiden een valsch gerucht en onkunde en bekrompenheid van inzichten verspreiden het verder.* De eerste zegsman weet men nooit te noemen en nu worden zij geslingerd door vrees en twijfel; zij hebben niemand tot wien zij zich kunnen wenden, op wien zij vertrouwen om inlichting te vragen, en het kwaad doet zijne uitwerking. Tot de Leeraars komen zij gedurig en dit wel soms met geheele gezelschappen om inlichting vragen, en gaan niet zelden voldaan en vergenoegd heen, zeggende de een tot den ander: „ziet gij nu, heb ik het je niet gezegd, laat ons naar de Leeraars gaan vragen.” Ds. P. FAURE schrijft: „Wij stonden verbaasd uit het rapport van de Brs. MURRAY en ALBERTIJN te zien, dat zij 800 kinderen gedoopt hadden, maar ik geloof, dat als wij het werk hadden afgedaan, het niet ver van de 1000 zijn zal.”

Uit nadere berigten van *Bloemfontein*:

„Op Dinsdag 2 January had er, 's morgens vroeg, op 10 minuten afstands van waar wij waren, een afschuwelijk gevecht plaats tusschen SIKONYELLA en het volk van MOSHESH, waarbij de laatsten, die gering in getal waren, de nederlaag kregen. Duidelijk konden wij vrouwen en kinderen hooren schreeuwen en spoedig zagen wij ze naar alle kanten vluchten. 22 dooden bleven op het slagveld en veel vee werd genomen.

Op den 3 January hadden wij den dag doorgebracht te MAQUATLING, bij den Franschen zendeling DAUMAS, alwaar wij de Brs. ARBOUSSET, COCHET, DIJKE, MORTIN en Dr. LAUTRÉ hebben ontmoet. De dag was ons bijzonder aangenaam. Wij genoten veel goeds voor onze zielen. Het was gemeenschaps-oefening in den vollen zin des woords. Wij hebben beloofd voor hen te doen wat wij kunnen. Zij hebben ons uitgeleide gedaan, en wij namen op het hartelijkst afscheid van elkander. *Wij zijn één, en behooren in het kerkelijke in nauwere verbintenis met deze broeders te staan.*

Op onze reis hebben wij de stad *Marokko* aangedaan, en de gastvrijheid van den Wesleyaanschen zendeling CAMERON genoten. Er is daar eene verzamelpplaats van 8000 zwarten.

Op den 6^{den} in den namiddag is met veel plegtigheid de hoeksteen van eene kerk gelegd door Majoor WARDEN, die door den Kerkeraad hiertoe is uitgenoodigd geworden.”

(In de „*Kerkbode*” van 10 Febr. 1849, No. 3, bl. 47, komt onder *Kerknieuws* het volgend bericht voor):

De WelEerw. Heeren P. E. FAURE en W. ROBERTSON, zijn, door 's Heeren goedheid, na eene afwezigheid van bijkans vier maanden, gedurende welken tijd zij onvermoeid bezig geweest waren, om het Evangelie der zaligheid aan onze geloofsgenooten te prediken, die vóór de Oranje Rivier woonachtig zijn, in hunne gemeenten teruggekeerd, en hopen met hun gewoon dienstwerk op morgen (den 11) weder eenen aanvang te nemen.

(Pag. 60). De WelEerw. Heer ANDREW MURRAY, A. L. M., is door Zijne Excellentie den Hoogen Commissaris benoemd en aangesteld geworden tot Leeraar der nieuw gestichte gemeente van *Bloemfontein*, terwijl Zijn WelEerw. tevens den dienst zal waarnemen al consulent van de overige gemeenten in de Souvereiniteitsgewesten.

Brieven van dankbetuiging door de Uitgewekenen aan onze Synode gezonden.

(Pag. 77 en 78).

De Leden der Gereformeerde Kerk over de Oranje-Rivier.

Daar de belangstelling in onze uitgewekene land- en geloofsgenooten, thans wonende over de Noordelijke grenzen der Kolonie, groot is, zal het den lezer ongetwijfeld aangenaam zijn, uit den volgenden brief het dankbaar gevoel op te merken, welke in die oorden gekoesterd wordt wegens de zending dier Leeraren, die onlangs in die gewesten het Woord des Levens verkondigd hebben."

Potchefstroom, den 25 Dec. 1848.

WelEerwaarde Heeren!

Wij kunnen UWelEerw. uit onze gewesten niet laten vertrekken, zonder UWelEerw. uit naam van onze gemeente en onzen Kerkenraad, den hartelijksten dank toe te brengen. Genadig heeft de algoede God het vurig verlangen van Zijne kinderen in deze gewesten willen verhooren, en ons weder gezegend met de bediening van het Evangelie, waarnaar vele harten gedorst hebben. Wij danken UWelEerw., die zooveel moeite voor ons gedaan hebt, en met zooveel ijver, zooveel werkzaamheid in zoo korte dagen onder ons hebt willen verrigten. Wij hopen UWelEerw. nooit te vergeten, daar gij ons in zoo korten tijd zoo regt dierbaar geworden zijt door hartelijke en ernstige prediking van Gods Woord. Wij zullen aan die dagen nog lange gedenken, en de groote plegtigheden onder ons gevierd. Wij hopen, dat het voor vele zielen tot groot nut bevonden zal worden, en wij verzoeken UWelEerw. ook de Synode dezen onzen brief van dankbetuiging te willen toezenden, welke wij niet genoeg kunnen danken, daar de Synode zich over zoovele dwalende schapen zonder herder heeft willen ontfermen, en ons getrouwe herders voor een korten tijd gezonden. *Wij verzoeken de Synode ons toch niet te willen vergeten, maar dat onze gemeenten toch altijd in verband met de Synode mogten staan, want al zijn wij hier buiten de grenzen der Kolonie, wij wonen toch binnen het rijk van den Heere Jezus, 't welk zonder grenzen is.* Wij bidden den Heere UEerw. eene behoudene reis te schenken naar UEerw. familiën en gemeenten, en hopen, dat UEerw. dezelve in welstand moge aantreffen, en wij vertrouwen ook tevens, dat UEerw. onzer nooit zult vergeten, maar steeds aan onze behoefte zult gedenken.

Hierbij noemen wij ons, UEerw. dw. dienaren en dankbare vrienden,

H. L. LOMBAARD, <i>Landdrost.</i>	
F. G. WOLMARANS, <i>Ouderling.</i>	
DAVID JACOBSE.	
C. A. BOTHMA,	} <i>Diakenen.</i>
W. J. BADENHORST,	
S. P. VILJOEN,	
P. F. STREYDOM,	

Aan de WelEerw. Heeren P. E. FAURE en Dr. ROBERTSON.
Afgevaardigden v/d Synode.

In het volgend nommer zullen de dankbetuigingen van de Kerkeraden van *Vaarlivier*, *Winburg*, *Bloemfontein* en *Smithfield* volgen, terwijl die van *Magaliesberg* en *Rietrivier* reeds vroeger het publiek door een der dagbladen zijn medegedeeld.

P. E. F.

Leden der Gereformeerde Kerk aan de overzijde der Oranjerivier.
(Blz. 93—95).

District *Vaarlivier*, 28sten Dec. 1848.

Aan de Synode van de Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika.

Doordrongen van het gevoel van dankbaarheid jegens den liefderijken God, betuigen wij, nevens Hem, ook onzen dank aan de Synode van de Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika, voor het onder ons inzenden der twee geachte Leeraars. Langen, langen tijd, vol van rampen en vermoeyenissen, hebben wij doorgebracht zonder het geluk gehad te hebben, bij eenen waarachtigen dienaar des Heeren troost en verkwikking te kunnen zoeken, en met een gevoel van groote droefheid hebben wij reeds gedacht van de Synode geheel vergeten te zijn; — zooveel te meer heeft het ons verblijd te zien, dat wij nog niet geheel vergeten waren, *en hopen, dat wij, zoo spoedig als doenlijk, weer het genoegten mogen hebben Leeraars onder ons te zien komen.*

Moge de God der liefde de Synode zegenen en kracht geven, met het werk der genade meer en meer te vorderen; dit is de hartelijke wensch van ons allen, die zich onder het prediken in deze dagen, door de Eerw. Heeren P. FAURE en ROBERTSON, aan ons afgedwaalden toegewijd, verkwikt en vertroost gevonden hebben. Wij zullen niet vergeten uit te zien, of er een aandenken aan ons blijven zal, en noemen ons, Eerwaarde Heeren, uwe half verlorenen, die gij toch vinden kunt.

J. G. PRETORIUS.

H. S. VAN DEN BERG.

C. L. ENGELBREGT.

H. C. ZIETSMAN.

W. S. PRETORIUS.

W. J. PRINSLOO.

GERHARDUS J. VOSLOO.

MARTHINUS V. D. MERWE.

THEUNIS L. PRINSLOO.

C. J. J. PRINSLOO.

J. P. BOTHA.

P. M. BESTER, *Landdrost.*

L. M. BOTHA, *Commandant.*

H. ADRIAAN SMIT.

H. J. STEYN.

H. F. PRINSLOO.

C. J. ENGELBREGT.

Smithfield, 1 December 1848.

WelEerw. Heeren en Broeders in den Heere Jezus Christus!

Wij kunnen deze gelegenheid niet laten voorbijgaan, zonder dat wij onzen hartelijken dank aan u betuigen. Velen, ja velen onzer moeten het zeggen, dat het ons innig leedwezen was, dat wij u van ons zagen scheiden; en de dierbare woorden, die gij beiden ons verkondigd hebt, zullen nog vele ooggen-

blikken door ons herdacht worden, en wij vertrouwen, dat het zaad, hetwelk gij alhier gestrooid hebt, moge ontkiemen en honderdvoudige vrucht der bekeering waardig moge voortbrengen; dat de Heere het moge versterken tot ons eeuwig welzijn en geluk, ter behoudenis van vele onsterfelijke zielen. Behaagt het Gode, dat wij elkander niet meer met het vleeschelijk oog aanschouwen mogen, dat wij dan elkander hiernamaals in een beter gewest ontmoeten mogen, waar er geene moeite, geen geklag, geen kommer meer wezen zal; waar alle tranen van onze oogen zullen gedroogd worden; dat de gebeden en zuchten, die wij voor elkanderen in de eenzaamheid uitstorten, voor den troon der genade mogen opstijgen.

Vaartwel, Eerwaarde Broeders! des Heeren zegen vergezelle U, en mogt dat zaad, hetwelk gij nog te zaaijen hebt, diepe wortelen schieten in vele harten; en moge die blijde boodschap van het Evangelium, welke gij aan alle stervelingen te verkondigen hebt, het middel zijn van de behoudenis van vele onsterfelijke zielen.

Verder dragen wij U aan God op, en moge Hij U spoedig weder met leven en gezondheid in uwen familiekring terugbrengen.

Wij hebben de eer te zijn, Uwe heilwenshende Broeders,
(Op verzoek van de Gemeente om in naam van allen te teekenen)

J. F. SNIJMAN, *Ouderling*.

Aan de WelEerw. Heeren

P. E. FAURE en WM. ROBERTSON.

Bloemfontein, 7 Januarij, 1849.

HoogEerw. Heeren!

Hoe zullen wij toch uitdrukken onze dankbaarheid, dat de Eerw. Synode ons zooveel liefde betoond heeft, om de Heeren Leeraars ROBERTSON en FAURE tot ons te zenden, die de dwalende schapen hier als getrouwe herders hebben opgezocht, en hen den weg naar den Heere Jezus met allen ernst hebben gewezen. Niet alleen hebben deze Leeraars zoovele ongedoopten door den Heiligen Doop in de gemeente van Christus ingelijfd, maar ons het voorregt geschonken, waarvan wij zoovele jaren verstoken waren, om aan het Heilig Avondmaal gedachtenis te houden van onzen lieven Zaligmaker, waardoor velen van Gods volk verkwikt zijn geworden. Zij hebben ook bedroefden vertroost, liefde gepredikt en zondaars tot bekeering geroepen. Zij hebben ons tot eene afzonderlijke gemeente gemaakt en den hoeksteen van ons Godshuis met veel plegtigheid onder ons gelegd. Dat de Heere deze dierbare Leeraars zegene, naar ligchaam en ziel, en aan de Synode veel voorspoed geve, om de Kerk van Jezus regt te bestieren, en voor onze geestelijke belangen te blijven waken. Dit is de wensch en het gebed van ons kerkeradsleden van de gemeente van *Bloemfontein*.

Geteekend door *Ouderlingen* W. S. PRETORIUS en J. VAN ZIJL,
en *Diakenen* J. D. GRIEZEL, P. W. COETZEE, A. J. ERVEE en P. J. MAREE.

Aan de HoogEerw. Synode.

Winburg, 20 Januarij, 1849.

HoogEerw. Heeren!

Hartelijk zeggen wij U HoogEerw., uitmakende de vertegenwoordiging der HoogEerw. Synode van de *Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika*, zoowel uit naam van onze gemeente als van onszelven, dank voor de zending van eene Commissie van Leeraars onder ons. *Meent toch niet, dat wij ongevoelig waren voor de eerste zending, die tot ons geschied is*, omdat wij UEerw. daarvoor geen dank hebben toegezonden. Neen, HoogEerw.! een dankbare brief daarvoor was reeds opgesteld, maar uit hoofde van de onlusten, die spoedig daarop plaats vonden, kon de Kerkeraad niet vergaderen. *Nog denken wij met blijdschap aan den arbeid van die waardige Leeraren, de Heeren MURRAY en ALBERTIJN, onder ons en danken UH.Eerw. ook daarvoor.*

Alweder hebt UH.Eerw. zulk een blijk van belangstelling in het welzijn van onze gemeenten gegeven, door, op zulk een verren afstand ons te begunstigen *met eene nieuwe zending van de Heeren FAURE en ROBERTSON*, mannen, wier verblijf en dienstwerk onder ons, wij vertrouwen, nooit vergeten, maar altijd in dankbaar aandenken zal gehouden en van den genadigen God met een ruimen zegen achtervolgd worden.

Daar wij alsnog verstoken zijn van het voorregt om een vasten Leeraar onder ons te hebben, waarnaar wij zoo vurig verlangen, zoo zou niets ons aangenamer zijn, wanneer UH.Eerw. zulks het best zoudt achten, met eene *derde Commissie van Leeraars onzer dierbare Gereformeerde Kerk begunstigd te worden.*

Deze zijn de gevoelens en het opregte verlangen van die zich met hoogachting noemen, HoogEerw. Heeren!

Uwe HoogEerw. dienstw. dienaren en broeders in den Heere Jezus Christus,

De Kerkeraad van Winburg,

Ouderlingen: J. F. THERON en H. W. WESSELS, Diakenen: C. J. LOUWRENS, J. F. PIENAAR, P. J. NAUDE en Scriba C. KORSTEN.

Aan het Bestuur van HoogEerw. Synode der Gereformeerde Kerk aan de Kaap de Goede Hoop.

Behalve deze betuigingen van de onderscheidene Kerkeraden der Transgariepsche gemeenten, ontving de Synodale Deputatie ook nog menigvuldige brieven van private personen, allen denzelfden geest ten toon spreidende en op de ernstigste wijze aandringende op de spoedige zending eener andere Commissie, bijaldien er niet terstond een Leeraar aangesteld werd, om op dien uitgebreiden akker het zaad des eeuwigen levens aanhoudend te zaaien.

P. E. F.

Toelichtende Berichten.

(Pag. 142, *Kerknieuws*):

Van *Bloemfontein*, 15 Maart.

Van zoovelen te vernemen, dat de WelEerw. Heer MURRAY een zoo achtens-

waardig persoon is, en tevens zoo welgeschikt voor den hem aangewezen werkkring is zeer voldoende. Hij kan zich verzekerd houden, dat hij op eene hartelijke wijze in ons midden ontvangen zal worden. Al de Boeren, die ik onlangs aangetroffen heb, zijn verblijd over het vooruitzicht van eenen vasten Leeraar welhaast in hun midden te hebben. Men heeft reeds een van de beste huizen in *Bloemfontein* als woning voor hem besproken. Het fundament der Kerk is geheel klaar en goede bouwklippen en gebakken steenen zijn in gereedheid op de plaats, zoodra de metselaar, om wien men reeds gezonden heeft, aankomt."

Van *Winburg*, den 24 Maart.

"Voorleden Maandag is aan het fundament van onze kerk begonnen, en het is nu genoegzaam klaar. Tenders worden heden ontvangen voor het rijden van klippen en, tot den 14 April, voor het opbouwen van den muur, 5 voet hoog met klippen, dat is, tot de vensterbankshoogte. De Kerkeraad is verblijd over de aanstelling van den WelEerw. Heer MURRAY tot Leeraar van *Bloemfontein*, en zal pogingen aanwenden, die strekken kunnen tot Z.Eerw. hoogachting en gemak."

Van *Smithfield*, den 7 April.

"Met groote voldoening heb ik vernomen van de aanstelling van den WelEerw. Heer MURRAY, voor *Bloemfontein*, en die ons van tijd tot tijd bezoeken zal. Met genoegen kan ik U melden, dat de maandelijksche Bedestond, welke sedert uw vertrek ahier opgerigt is geworden, steeds talrijker wordt bijgewoond."

W. R.

Van *Swellendam*, 24 April 1849.

"De Diaken PRETORIUS van *Bloemfontein* kwam met een paardenwagen te *Graaff-Reinet* aan, om den WelEerw. Heer A. MURRAY af te halen, die, na op Zondag den 22sten April van die gemeente afscheid te hebben genomen met den Apostolischen zegewensch (2 Cor. XIII : 13), den volgenden morgen de reis naar zijne standplaats aannam, voorgesteld door zijnen waardigen vader, door wien hij aldaar zal worden ingezegend. Een vijftigtal jonge ruiters deden den jongen Leeraar, een inboorling van hun dorp, uitgeleide, en betoonden hartelijke belangstelling in het welzijn van den zoon, gelijk zij bij aanhoudendheid doen in dat van den vader, hunnen geliefden Leeraar. De dienst zou D.V. op den 29sten April verrigt worden in de gemeente van *Rietrivier*, door De inzegening zoude te *Bloemfontein* geschieden op den 6^{den} Mei. Voor de *Winburgsche* gemeente zou hij prediken op Zondag den 13^{den}, voorts den hoeksteen leggen van de kerk te *Harrysmith*, en alsdan zijne stem doen hooren in de gemeente *Smithfield*.

HOOFDSTUK VII.

Officieele Bewijzen voor het voorgaande Hoofdstuk.

(Eerste vervolg.)

150—170. (Uitvoerig en belangrijk) RAPPORT der Commissie bestaande uit de predikanten PHILIP EDUARD FAURE en WILLIAM ROBERTSON, aangesteld door de Synodale Commissie der Nederduitsch Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika, ten einde de geestelijke belangen der aldaar wonende leden der Gereformeerde Kerk, naar vermogen te bevorderen, gerigt aan de Synodale Commissie.¹⁾

Vertrek van *Wijnberg* den 16^{den} October; van *Swellendam* den 20sten October. Eerste halte: *Sanna's Poort, Groenekloof, op de plaats van den Heer Wm. JAKOBS, gelegen aan de Rietrivier*. 250 personen bijeen, aan welke wij op negen onderscheidene malen, van den 8—10 November, de woorden des eeuwigen levens verkondigd hebben. Aan 32 kinderen werd het Bondszegel des H. Doops alhier toegediend; 22 werden, na voorafgegaan onderzoek, tot leden der kerk aangenomen en het H. Avondmaal door 32 belijders gevierd. Inspectie van *Zuurfontein* tot kerkbouw. *Griqua* weigert.

Op den 11^{den} vertrokken wij naar *Zendeling-Fontein*, de woning van den Heer W. LUBBE, omtrent 20 mijlen lager af van de *Rietrivier*, op welken dag, zoowel als op den 12^{den} en 13^{den} wij zes openbare godsdienstoefeningen hielden. 3 kinderen gedoopt, 7 leden aangenomen en het H. Avondmaal aan 10 communicanten bediend.

Op den avond van den 13^{den} bereikten wij, na 7 uren gereisd te hebben, *Kalkfontein*, de woonplaats van den Heer CHRISTOFFEL JAKOBS. 200 hoorders, 7 openbare godsdienstoefeningen, 20 kinderen gedoopt, 18 leden aangenomen, 35 communicanten.

19^{den} te *Poortje*, de woonplaats van den Heer JAKOB VAN NIEKERK. 300 hoorders, 8 openbare godsdienstoefeningen, 11 kinderen gedoopt, 26 leden aangenomen, 46 communicanten en een rijken voorraad Bijbels en Nieuwe Testamenten, Psalm- en Gezangboeken, door de Z.-A. Bijbelvereniging verstrekt, verkocht of uitgedeeld.

21 November *Rietrivier* verlaten. Naar *Smithfield*. Vrijdag 4 godsdienstoefeningen voor eene gemeente van ruim 350 personen. 25 November de eerste Kerkeradsleden der nieuwe parochie gekozen en bevestigd. Des Zaterdagds onderzoek en aanneming van 26 candidaten voor het lidmaatschap; inschrijving van 67 doopcandidaten. Zondag Nachtmaal met 40 communicanten. Nabetrachting; Doop.

Den 27^{en} vertrek van *Smithfield*; tegen den avond van den volgenden dag te *Bloemfontein*; 6 openbare godsdienstoefeningen, 250 hoorders, 28 Avond-

¹⁾ Hier en daar sterk verkort.

maalgangers, 31 kinderen gedoopt, 33 tot lidmaten aangenomen. *30 November 1848 verkiezing van den eersten Kerkeraad.* Vaststelling van den datum, waarop de grondsteen zal worden gelegd.

In den namiddag van den 1sten December naar *Winburg* op reis; aankomst aldaar: 2 December 's namiddags 5 uur. Tien openbare godsdienstoefeningen, 50 Avondmaalgangers, 86 kinderen gedoopt, 19 personen tot lidmaten aangenomen. Op den avond van den eersten Maandag van December rijk gezegend Biduur, met wel 300 personen.

Op den morgen van den 6^{den} December vertrokken wij van *Winburg* naar *Kromfontein*, de plaats van den Heer PIET VENTER, een der fungeerende Landdrosten, in het district van *Vaalrivier*; vijfmaal godsdienstoefening, 2 personen aangenomen.

8 December verlieten wij *Kromfontein*, en reisden denzelfden dag tot aan *Bloemspruit*, de woonplaats van den veld-kommandant LAURENS BOTHA. Wij hielden hier een avonddienst, bij welke wij aan vier kinderen den H. Doop hebben toegediend.

Den 9^{den} reisden wij verder, trokken de *Valschrivier* over en kwamen in den namiddag te *Middelspruit* aan, de woonplaats van den Heer COENRAAD MARNEWICH, alwaar wij in den avond en gedurende den volgenden dag, vijf openbare godsdienstoefeningen hielden, voor eene gemeente van ruim 150 personen. Hier doopten wij 30 kinderen, namen 30 tot leden der gemeente aan, en vierden het H. Avondmaal met 23 dischgenooten.

Op den 11^{den} de reis voorzettende naar de *Vaalrivier*, kwamen wij des avonds te *Rhenosterrivier* aan, en hielden daar eenen avonddienst, ten huize van den Heer JAN KOK, een van de commandanten van het district *Mooirivier*. Wij doopten hier 9 kinderen.

In den namiddag van den 12^{den} December vertrokken wij *over de Vaalrivier* en bevonden ons vroeg in den voormiddag van den 13^{den} aan de oevers der *Mooirivier*, ter plaatse *Elandsheuvel*, de woning van den ouderling F. G. WOLMARANS, *met wien wij het overige van den dag doorbragten in gesprekken, rakende de gemeente aldaar, de op handen zijnde werkzaamheden en het groote doel onzer zending.*

Op den morgen van den 14^{den} bereikten wij veilig en in goede gezondheid *Potchefstroom*, het voornaamste, of liever eenige dorp in het district van *Mooirivier*, gelegen aan de oevers van dien schoonen stroom, en bevattende omtrent 40 huizen. Terstond na onze aankomst legden wij een bezoek af bij den Landdrost, door de uitgewekenen aangesteld, den Heer H. S. LOMBAARD, *en maakten hem met alle openhartigheid het doel onzer zending bekend, als zijnde geheel van eenen kerkelijken en geestelijken aard; tegelijkertijd onze hoop te kennen gevende, dat hij zich ook, zooveel in zijn vermogen was, zoude bevljtigen om bevorderlijk te zijn aan het gewigtig werk, in hetwelk wij bezig waren.*

De Landdrost en twee der Heemraden, die vervolgens binnenkwamen, de Heeren GROBBELAAR en POTGIETER, bewezen ons veel beleefdheid en gaven hun groot genoegen te kennen, dat wij zoo openhartig met hen waren te werk gegaan; en hier achten wij ons verplicht bekend te stellen, dat, ofschoon wij bij onze aankomst te *Potchefstroom*, eenige terughoudendheid bij de menschen omtrent ons meenden te ontdekken, toen wij de straat opwandelden, de in-

woners naderhand, toen zij ons bekend waren geworden, ons eene vriendelijkheid hebben bewezen, welke nergens op onzen togt is overtroffen geworden. Een der beste huizen in het dorp was voor ons in gereedheid gebragt; in hetzelfde ontvingen wij talrijke bezoeken, zoo van de dorpelingen als van hen, die van verre gekomen waren; en al wat men maar dacht, dat ons van dienst konde zijn, of tot ons genoeg kon bijdragen, werd ons in overvloed toegezonden.

Wij hadden alhier eene zeer groote gemeente. Tusschen de 600 en 700 waren geschaard onder de gespannen zeilen, die ons tot tempel dienden, binnen eenen kring van wagens, terwijl een kleine tent gespannen was voor den spreker. Op den 15^{den}, 16^{den} en 17^{den} hielden wij negen openbare godsdienstoefeningen, bedienden het H. Avondmaal aan 150 communicanten, doopten 142 kinderen en namen 71 jongelieden tot leden der Kerk aan. Daar wij echter vernamen, dat onze komst, ook in deze gewesten, niet zoo algemeen bekend was geworden, als wenschelijk was, kondigden wij opnieuw openbare godsdienstoefeningen aan voor den volgenden dag des Heeren, wanneer wij van den *Magaliesberg* hoopten teruggekeerd te zijn. *Wij hadden inderdaad geen denkbeeld, dat er zoovele leden onzer Kerk in deze gewesten woonachtig waren. Het is waarlijk bedroevend aan de duizenden te denken, die over zulk een uitgestrekt land verspreid zijn als schapen zonder herder, en die zoo hartelijk verbonden zijn aan hunne moederkerk.* Mogten zij, in den weg van Gods voorzienigheid, weldra voorzien worden van genademiddelen. Zonder dezelve toch is het, als een natuurlijk gevolg, te wachten, dat men eerlang tot een staat moet vervallen, niet zeer van het heidendom verschillende.

Op den 18^{den} Dec. verlieten wij *Potchefstroom*, vergezeld van den ouderling WOLMARANS, en namen de reis aan naar het Kafferopperhoofd MAGALI, die aldaar zijne kraal heeft.

Wij kwamen aldaar aan op den 19^{den}, zonder tusschenpoozen voortgereisd hebbende, van voor het kriecken van den dag tot laat in den avond, en dat wel in een land, waar leeuwen nog menigvuldig gevonden worden. De afstand was ongeveer 90 mijlen. Hadden wij dit vroeger geweten, dan hadden wij voor deze reis eene ruimere tijdsbepaling genomen; dan hadden wij onze schikkingen getroffen op narigt van onze vrienden te *Winburg*, die zelve niet wel met het plaatselijke bekend waren, en ons bleef nu niets anders over, dan al het mogelijke aan te wenden, teneinde aan de gemaakte bepalingen te voldoen. De reis moest ook met ossen worden voortgezet, daar wij sedert ons vertrek van den Heer P. VENTER, geen voorspan van paarden meer hebben kunnen bekomen, daar deze dieren, uit hoofde van de jaarlijksche sterfte, hier zeer schaars zijn. Als kerkplaats hadden wij hier bepaald de woonplaats van den Commandant GERT KRUGER, genaamd *Hekpoort*, alwaar wij, bij onze aankomst reeds een groot getal wagens aantroffen, terwijl, na onze komst nog van alle kanten wagens en ruiters in aantogt waren, totdat het getal, zooals men ons berigtte, 209 wagens beliep, ofschoon door onvermijdelijk oponthoud, de tijding van onze komst slechts 5 dagen tevoren was ontvangen geworden. Een groote en wel-ingerigte ruimte van 50 bij 60 voeten was afgesloten en overdekt, om te dienen voor „temporaire kerk,” waartoe het opperhoofd MAGALI en vele zijner onderdanen, gelijk wij vernamen, zeer gereedelijk hunne hulp hadden verleend, — en deze ruimte was, bij elke

godsdienstoefening, geheel en al opgevuld met hoorders, terwijl een aanzienlijk getal zich nog aan de buitenzijde schaarde. Niet minder dan 700 personen maakten de gemeente uit, en, wanneer wij in aanmerking nemen de moeders en kinderen, die noodzakelijk bij de wagens en in de tenten blijven moesten, ging het getal zielen aan deze plaats zeker 1000 te boven. Wij hielden hier, in twee dagen, zes openbare godsdienstoefeningen, vierden het H. Avondmaal met ruim 100 leden der gemeente, doopten 235 kinderen en erkenden, na gedaan onderzoek, 107 personen tot leden der Kerk. Hadden wij, met eenige juistheid, iets geweten van de groote bevolking van deze gewesten, dan hadden wij ons verblijf in dezelve zeker 14 dagen verlengd; doch wij hadden van den *Magaliesberg* enkel gehoord uit het rapport der Commissie en verbeelden ons, dat er slechts weinige bewoners waren, en dat met uitzondering van *Ohrigstad* — hetwelk wij uit hoofde van den zoo grooten afstand, (zijnde nog negen dagreizen van hier) niet voornemens waren te bezoeken, — *Magaliesberg* het verste gedeelte was, dat bewoond werd door *leden en aanhangelingen onzer Kerk*. Hier echter zijnde, vernamen wij, tot onze verbazing, ook van een landstreek *de Morikwa* genaamd, gelegen op een afstand van omtrent 3 dagen reizens in een noordwestelijke richting, en van een ander genoemd *Zoutpansberg*, 12 dagen verder in eene noordelijke rigting, behalve verscheidene andere tusschenbeide gelegen plaatsen, *alle bewoond door leden onzer Kerk*, sommigen van wie, zooals wij op goede gronden kunnen vermelden, zóóverre als achter *Mozambique* zijn doorgedrongen. De *Magaliesberg* is, gelijk men ons berigte, en gelijk wij zelve reden hadden op te maken, omtrent 90 mijlen ten noorden van de breedte van *Delagoa!* Te *Zoutpansberg* woont de Commandant POTGIETER en zijne partij. Wij hebben hem nogtans aan den *Magaliesberg* ontmoet, daar hij in de *Morikwa* geweest was, berigten afwachtende van Zijne Excellentie den Gouverneur, met betrekking tot zekere voorstellen, die aan het Koloniaal Gouvernement door de Emigranten gedaan waren, terwijl hij last gegeven had, dat men een *expresse* tot hem zenden moest, om hem kennis te geven, zoodra de dag van onze verwachte komst aan den *Magaliesberg* bekend zoude zijn. Door middel hiervan zijn dan ook vele van de inwoners van het *Morikwaland* van onze komst verwittigd geworden, en een aanzienlijk getal uit die gewesten is dan ook bij de godsdienstoefeningen tegenwoordig geweest. De ingezetenen van *Zoutpansberg* en *Ohrigstad* en de tusschenbeide liggende gewesten, achter den *Magaliesberg*, hebben geen berigt van onze komst ontvangen, en daar wij alle schikkingen gemaakt hadden, voor het houden van godsdienstoefeningen op onze terugreis, — hetwelk hoogst noodzakelijk is, om zoolang mogelijk tevoren te bepalen, wil men niet veel tijd verliezen in het wachten op eene Gemeente, — zoo was het ons onmogelijk te voldoen aan de brandende begeerte om ook die verafgelegene broeders en medechristenen te bezoeken. *Met diep medelijden waren wij vervuld, bij de gedachte aan hunnen toestand, geheel en al verstoken van de openbare genademiddelen, welken wij op de dringendste wijze de aandacht der Synode aanbevelen, terwijl het onze ernstige bede is, dat de HoogEerw. Vergadering in staat gesteld mogt worden, om maatregelen te beramen en ten uitvoer te brengen, welke hen spoedig in het genot der openlijke instellingen van onzen gezegenden godsdienst brengen zullen. Voor ons vertrek van Magaliesberg werd een adres aan de Synode gerigt,*

waarmtrent men in eene Algemeene Bijeenkomst overeengekomen was, en waarin zij onder andere zaken verzoeken, om als eene Gemeente door de Synode van de Nederduitsche Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika erkend en bestierd te worden, ons in naam der ingezetenen, door den heer BURHMAN, die onlangs als een emigrant uit Holland aangekomen was, ter hand gesteld. Dit document zowel als eenige andere van gelijken aard, hechten wij aan dit ons Rapport, verzekerd, dat de lezing dèrzelve, voor de harten onzer Vaderen en Broederen evenzeer verblijdend en bemoedigend zijn zal, als het ons bij de ontvangst is geweest.

Ook aan deze verafgelegene plaats genoten wij de innemendste vriendelijkheid van de meest invloedrijke personen, in deze oorden, de Heeren POTGIETER en KRUGER, en van de overige inwoners zonder onderscheid; vele van hen, zoo oud als jong, kwamen ons, bij ons vertrek, met tranen bedanken voor ons bezoek, en gaven hunne hoop te kennen, om toch spoedig met een ander bezoek van Leeraars onzer Kerk bevoorregt te worden en dat die dan ook nog verder mogten gaan. Zij zijn vurig verlangende om een eigen Leeraar te verkrijgen, en verklaarden ons bereidwillig te zijn, zichzelf te verbinden om aan een ijverigen dienaar des Evangeliums een jaarlijks salaris van Rds. 3000 en vrije woning te verzekeren. Wij hebben hen daarop den weg aangewezen, die de waarschijnlijkste is, langs welken zij hunne wenschen in dit opzigt zouden bereiken; en wij verwachten over dit gewichtig onderwerp verder van hen te hooren. Ondertusschen achten wij het ook noodzakelijk te *Magaliesberg* eenen plaatselijken Ouderling en twee diakenen aan te stellen, in vereeniging met de gemeente van *Potchefstroom*, en na, op de gewone wijze, de mansleden boven de 25 jaren oud geraadpleegd te hebben, benoemden wij tot ouderling den Heer P. J. VAN STADEN, en tot diakenen de Heeren C. J. KRUGER en J. F. SCHUTTE, die als zoodanig dan ook plegtig werden ingezegend in eene onzer godsdienstoefeningen. —

In den namiddag van Zaterdag den 23sten December waren wij weder te Potchefstroom, bijna zonder eenige tusschenpoozing voortgereisd hebbende van Magaliesberg, teneinde ter bestemden tijde hier te zijn. Wij vonden hier weder eene groote gemeente bijeenvergaderd, daar velen nu van Suikerboschrand en andere verder afgelegene plaatsen kwamen, die op den vorigen Zondag den godsdienst niet hadden kunnen bijwonen. Bij deze gelegenheid hielden wij slechts drie openbare godsdienstoefeningen, daar een zwaar onweder, gepaard met veel regen, gedurende het grootste gedeelte van den Zondag, ons verhinderde, naar onzen wensch, meermalen te prediken, zooals mede het geval was op den morgen van den 25sten. Bij dit ons tweede bezoek aan deze plaats doopten wij 54 kinderen en namen wij, na gedane belijdenis, 63 leden aan; en vindende dat de Kerkeraad hier niet voltallig was, zijnde er, behalve de ouderlingen F. G. WOLMARANS en DAVID JACOBSEN, slechts twee diakenen, de Heeren S. P. VILJOEN en P. F. STRIJDOM, besloten wij de opene plaatsen aan te vullen, en verklaarden wij, den wensch der gemeente geraadpleegd hebbende, de Heeren W. J. BADENHORST en C. A. BOTHMA tot diakenen, die dan ook gevoegelijk als zoodanig openlijk werden bevestigd. Wij vonden hier niets anders dan een Doopregister, en legden dus ook hier de benoodigde kerkeboeken, ten dienste van den Kerkeraad aan. Vernomen hebbende, dat de Kerkeraad nog nimmer eenige vergadering gehouden, noch

ook de kerkelijke tucht uitgeoefend had, spoorden wij de leden des Kerkerads daartoe op eene ernstige wijze aan, en vermaanden hen, vooral toch wel toe te zien, dat de burgerlijke overheid zich geen regt over de gemeente aanmatigde. Vóórdat wij Potchefstroom verlieten, wierd ons, in naam van de gemeente, door den Kerkerad en den Landdrost een adres aangeboden, in welke zij, onder andere zaken, ook verzochten: „dat hunne gemeente altijd beschouwd mogte worden als in verband staande tot de Synode,” makende zij de aanmerking, dat, alhoewel zij buiten de grenzen van het Britsch gebied wonen, zij nogtans binnen de grenzen van het koninkrijk van Christus leefden, hetwelk geene grenzen kent. Wij konden niet nalaten, met zeer veel genoegen op te merken, de hooge achting, in welke de Synode overal gehouden wordt, en den invloed, dien zij uitoefent, zoover wij ook gereisd hebben. Aan de andere zijde van de Vaalrivier vooral, waren de menschen zeer naijverig ten opzichte van eenige politieke bemoeienis, maar, zoodra vernamen zij niet, dat wij vanwege de Synode gedeputeerd waren, of wij ondervonden een hartelijke ontvangst en genoten hun volkomen vertrouwen.

Op den 26sten December trokken wij weder over de Vaalrivier, met dankbare harten jegens den algoeden God, voor de onverdiende gunstbewijzen, die wij, in verre landstreken, aan de overzijde van dezelve, ondervonden hadden. Op den 27sten en 28sten December hielden wij, overeenkomstig onze bepaling, vroeger te Middelspruit gemaakt, vier openbare godsdienstoefeningen te Bloemspruit, de woonplaats van den Commandant LAURENS BOTHA, alwaar ongeveer 200 menschen bijeen waren. Wij doopten hier 54 kinderen, en namen 29 jongelieden tot leden der gemeente aan. Zoowel de Heer BOTHA, als de Landdrost, de Heer P. BESTER, bewezen ons zooveel vriendelijkheid als in hun vermogen was; en ook hier, zoowel als op vele andere plaatsen, die wij bezochten, werd een sterk verlangen uitgedrukt naar eene andere Commissie. Uit hoofde van de volkrijkheid van dit oord, en den afstand van Winburg, oordeelden wij het noodig eenen plaatselijken Ouderling en twee Diakenen voor het Vaalrivier-district aan te stellen, om, in vereeniging met, en als deel uitmakende van den Kerkerad van Winburg, hier werkzaam te zijn. Door stemming der gemeentelieden vernamen wij van hunne keus, welke door ons bevestigd werd, en stelden wij aan tot ouderling den Heer CHARLES CILLIERS en tot diakenen H. J. STEYN en A. A. SMIT.

Op den 30sten December kwamen wij aan te Witkop, in de Wittebergen, alwaar eene verzameling van 250 lieden op onze komst wachtende was. Onze aankomst alhier was eenige uren later dan wij bestemd hadden, veroorzaakt door den eersten tegenspoed, die wij op onze geheele reis tot dusverre ondervonden, te weten: terwijl wij den nacht gelegerd waren aan de Zondagrivier, werden onze paarden, die aan elkander gebonden waren, op twee schreden afstands ter regterzijde van onzen wagen, aangevallen door eenen leeuw, waarvan één doodelijk en twee zoo deerlijk gewond werden, dat de eigenaar derzelve, de heer CORNELIS DU PLOOIJ, geen kans zag om, zonder andere paarden in dezelve plaats, ons verder te vervoeren. Wij slaagden hierin, doordat de naastbij wonende landbouwer, van het ongeluk vernomen hebbende, ons terstond drie paarden toezond, waardoor wij in staat gesteld werden de reis voort te zetten. Wij gevoelden welke ruime stof van dankbaarheid wij hadden, toen wij, zoodra het dag geworden was, de voetstappen van

den leeuw op weinige schreden afstands ontdekten van de plaats, waar wij met ons gezelschap hadden liggen slapen. Te *Witkop*, alwaar wij vijf openbare godsdienstoefeningen hielden; 64 kinderen doopten; 44 leden aangenomen en het Heilig Avondmaal aan 35 communicanten toegediend hebben, hadden wij het genoeg vele onzer vrienden van *Winburg* te ontmoeten, die derwaarts gekomen waren om de godsdienst bij te wonen. Hier echter, meer dan op ééne andere plaats, bemerkten wij met smart, vooral in de ongeregeldheid en geringe aandacht, welke bij de twee eerste godsdienstoefeningen heerschten, zoowel als in het geheel gedrag van niet weinigen, de duidelijke bewijzen van de nadeelige gevolgen, die ontstaan uit het gebrek aan de geregelde bediening der genademiddelen. Op deze plaats bragten wij den laatsten avond des ouden en des eersten morgen des nieuwen jaars, met plegtige godsdienstoefeningen door; welke op het gemoed van velen eenen diepen indruk schijnen te maken. Mogt dezelve van duur en heilzaam zijn! —

Op den 1sten Januarij 1849, zoo spoedig mogelijk na den ochtenddienst, gingen wij weder op reis en kwamen in den avond laat ter plaatse van den Heer PIET TRICHARD, gelegen aan den voet van den „Witteberg,” (*Thaba 'Nchu*), alwaar wij ons, op den volgenden morgen, temidden van de gevaren van eenen wreeden oorlog der wilden bevonden, en waren getuigen van eenen aanval, door het Mantatee-opperhoofd SIKONYELLA, met zijn volle magt gedaan op eenen kraal van twee kapiteins van het Basuto-opperhoofd MOSHESH. Terwijl wij ons dankbaar gevoelden voor de bewaring, die wij zelven ondervonden, vereenigden wij ons in het gebed, dat de tijd spoedig kome, wanneer zij „hunne zwaarden zullen slaan tot spaden en hunne spiesen tot sikkelen, wanneer het eene volk tegen het andere volk geen zwaard zal opheffen en zij den krijg niet meer zullen leeren.”

Tegen den avond van den 2^{den} Januarij kwamen wij te MEQUATLING aan, eene statie van het Fransche zendelinggenootschap, de woonplaats van het opperhoofd MOLITZANI. Hier ontmoetten wij een van de ouderlingen van *Bloemfontein*, den Heer W. S. PRETORIUS, die op zulk een grooten afstand gekomen was om verder voor onze vervoering te zorgen. Nadat wij met zeer veel genoeg den geheelen dag van den 3^{den} Januarij op dezen belangrijken en vruchtbaren akker van zendelingsarbeid hadden doorgebracht in gezelschap van onderscheidene onzer Fransche Broederen — van wie wij hierna meer zullen zeggen, — vertrokken wij op den morgen van den 4^{den}, een goeden afstand vergezeld door de Zending Broeders, en kwamen in den avond van den volgenden dag te *Bloemfontein* aan, den vorigen nacht doorgebracht hebbende te *Thaba 'Nchu* de residentie van het opperhoofd MORAKKO, eene statie van het Wesleyaansche Zendinggenootschap, bevattende tusschen de zeven en achtduizend inwoners, van welke echter slechts een klein getal den Christelijke Godsdienst belijden. Wij genoten hier gastvrijheid bij den Eerw. Heer CAMERON. —

Te *Bloemfontein*, alwaar wij weder, als tevoren bij uitnemendheid hartelijk verwelkomd werden, door den Britschen Resident, en waar onze gemeente thans veel grooter was dan bij ons eerste bezoek, hielden wij ditmaal vijf openbare godsdienstoefeningen op den 6^{den} en 7^{den} Januarij, doopten 24 kinderen en namen 50 tot leden der Gemeente aan.

Op den 6^{den} hadden wij ook het genoeg, in de tegenwoordigheid van eene

grootte schare, de godsdienstige plegtigheid te bestieren, bij het leggen van den eersten steen van een *kerkgebouw voor de Gereformeerde Gemeente alhier*....

Op den morgen van den 8sten Januarij vertrokken wij van *Bloemfontein* naar *Boven-Rietrivier*, alwaar wij bepaald hadden te zullen prediken te *Hekpoort*, de woonplaats van den Heer D. GRIESSEL; op den 9^{den} kwamen wij aldaar aan, den vorigen nacht doorgebracht hebbende te *Bethanië*, eene zendingstatie van het Berlijnsche Genootschap, alwaar wij vriendelijk onthaald werden door den zendeling, broeder WÜRAS. Te *Hekpoort* was eene gemeente van omtrent 500 personen bijeen, op onze komst wachtende, vele van wie hunne blijdschap betuigden over het voorregt, ons weder, na onze verre reizen, te mogen ontmoeten. Hier hielden we vier openbare godsdienst-oefeningen, bedienden het Bondzegel des H. Doops aan 30 kinderen en namen 42 leden der gemeente aan. Bij ons vertrek van *Rietrivier* waren velen, die, gelijk wij gelooven, hartelijk aan ons verbonden waren geworden, zeer aangedaan, verzochten ons hunner te blijven gedenken, en onze uiterste pogingen aan te wenden, om voor hen eenen Leeraar te verkrijgen, en bevalen ons de leiding en trouwe hoede des Almagtigen aan, terwijl anderen ons hunne achting betoonden, door ons een eind weegs te paard te vergezellen, en ons in het veld een hartelijk vaarwel toe te roepen.

Op den 11^{den} namen wij de reis aan naar *Smithfield*, alwaar wij des namiddags van den 12^{den} aankwamen, juist voor het losbreken van eenen vreeselijken hagelstorm. Hier hadden wij, op den 13^{den} en 14^{den}, eene gemeente van ruim 400 personen; wij hielden vijf openbare godsdienst-oefeningen, doopten 28 kinderen en namen 52 tot leden der gemeente aan. Op den avond van den 15^{den} hielden wij met den Kerkeraad eene vergadering, van wien wij onder andere zaken ook vernamen, dat de plaats, bestemd voor het vestigen van een dorp en het bouwen eener kerk, om onderscheidene redenen, de goedkeuring van het publiek niet wegdroeg, en zoowel omtrent dit onderwerp, als omtrent meer andere aangelegenheden der gemeente, deelden wij hun dien raad mede, welken wij voor hunne belangen het meest dienstig oordeelden.

Deze de laatste plaats zijnde, die wij voor onze werkzaamheden ten Noorden van de *Oranjerivier* bepaald hadden, konden wij aan het einde van onzen arbeid niet dan diep getroffen ons gevoelen, door eene hartelijke dankbaarheid, voor die onverdiende goedheid, welke wij van onzen Hemelschen Vader ondervonden hebben, gedurende onzen langen en zoo wij vertrouwen belangrijken togt. — Wij hebben het Evangelie aan omtrent 4000 personen mogen verkondigen. Hadden gedurende onze reis meermalen huwelijken te voltrekken. Door de welwillendheid der Z.-A. Bijbelvereeniging en van het Z.-A. Traktaatgenootschap, werden wij voorzien met eenen grooten voorraad van godsdienstige traktaten, welke wij zoowel in als buiten de Kolonie verspreid hebben, en die alom met blijdschap en dankbaarheid ontvangen werden. Wij vertrouwen en bidden, dat deze kleine geschriften, onder de levenwekkende invloeden van Gods H. Geest, bevorderlijk zijn mogen tot veel goeds voor de zielen dergenen, die dezelve lezen of hooren lezen. *Diep gevoelen wij echter, dat enkel bezoeken van Leeraars uit de Kolonie, en alle andere middelen, zonder den geregelden dienst van vastgestelde Leeraars, slechts van weinig nut zullen bevonden worden voor onze uitgewekene Broeders. Bekend geworden*

zijnde, toen wij op onze terugreis te Graaff-Reinet waren, met den WelEerw. Heer A. MURRAY, van wiens ijver en bekwaamheid voor het heilig dienstwerk, wij de gunstigste denkbeelden opgevat hadden, en van hem zijne bereidvaardigheid vernomen hebbende, om, tenminste voor eenigen tijd, in dat uitgestrekt veld van geestelijken arbeid gebezigd te worden, hebben wij de vrijheid genomen, toen wij de Memorie van den Kerkeraad van Bloemfontein, waarvan vroeger melding gemaakt is, aan Zijne Excellentie Sir HARRY SMITH, Harer Majesteits Hoogen Commissaris, inleverden, Z.Eerw. aan te bevelen tot de bediening des Evangeliums in de gemeente van Bloemfontein, en tot het consulentschap van de gemeente van Rietrivier, Smithfield en Winburg, totdat een of meer Leeraars voor deze parochiën zullen zijn aangesteld. Aan deze aanbeveling heeft Zijne Excellentie alreede gevolg gegeven, en wij hopen, dat, onder den Goddelijken zegen, de arbeid van dezen onzen Broeder strekken moge tot het eeuwig heil van velen, in die ver verwijderde oorden. Dan, wat is één Leeraar voor zulk een uitgestrekt land en voor zulk eene bevolking? En vanwaar zullen de gemeenten in de Souvereiniteit en over de Vaalrivier voorzien worden, indien niet uit den boezem onzer Koloniale Kerk? Het gebrek aan Leeraren, zoowel binnen als buiten de Kolonie, en de dringende aanzoeken, die van zoovele plaatsen geschieden om voorzien te worden, behoorden het gevoel van elk edel hart, dat ons Zion bemint, op te wekken en allen aan te sporen, om de krachtdadigste middelen in het werk te stellen, tot de oprigting van het Theologisch Seminarium in deze volkplanting, van hetwelk alleen wij met grond verwachten kunnen, dat in de behoeften onzer Kerk voor de toekomst voorzien kan worden.

Wij hielden, gedurende onze zending, waartoe wij eene reis van 3000 mijlen hebben afgelegd, openbare godsdienstoefeningen op 17 onderscheidene „kerkplaatsen”; bedienden het Bondzegel des H. Doops aan 920 kinderen; namen 628 tot leden onzer Kerk aan; vierden het H. Avondmaal op 11 plaatsen met 550 communicanten, en hielden 113 openbare godsdienstoefeningen, behalve dat wij nog op zeer vele plaatsen, waar wij wel geene diensten hadden aangekondigd, maar nogtans goede gelegenheid vonden, het Woord des Levens hebben mogen verkondigen. Zooals reeds gemeld is, berekenen wij, dat het getal onzer geloofsgenooten, aan welke wij het Evangelie gepredikt hebben, ruim 4000 beloopt. Wij hebben echter goeden grond te gelooven, dat de getallen veel grooter zouden geweest zijn, bestond er niet zulk een groot gebrek aan dienstdoden

Zoo hebben wij dan, geliefde Broeders in den Heere! getracht U een beknopt verslag te geven van onze verrigtingen, in de belangrijke zending, tot welke het U goed dacht ons af te zenden. Wij bevelen onszelven en onzen arbeid uwe gebeden aan; en biddende, dat de Heere de keur zijner zegeningen moge doen nederdalen op onze geliefde Kerk, hare Herders en hare leden,— en dat geen wapenen tegen haar gesmeed, ooit mogen gelukken, onderschrijven wij ons met veel achting,

Uwe heilbiddende Broeders en nederige dienstknechten in het Evangelie,

P. E. FAURE,

predikant van den. Wijnberg.

WM. ROBERTSON, D.D.

predikant van Swellendam.

Kaap de Goede Hoop, den 11 April 1849.

Toelichtende Berichten.

(Wij vervolgen nu onze berichten uit dezelfde Kerkbode).

(Pag. 175, rubriek „Kerknieuws”).

Op Zondag den 29sten April, predikte de WelEerw. Heer A. MURRAY (*de vader*) te *Zendingfontein, Rietrivier*, alwaar waarschijnlijk het Godshuis voor die gemeente zal worden gebouwd; ten tekst hebbende: 1 Chron. XXVIII : 19; en in den namiddag, de WelEerw. Heer A. MURRAY (*de zoon*), uit Rom. XV : 29, 30. Er was eene goede opkomst, hoewel de hevige koude menigeen teruggehouden had, bij de openbare godsdienst tegenwoordig te zijn. Op Zondag den 6^{den} Mei werd de jonge Leeraar te *Bloemfontein*, door zijn WelEerw. vader aan de gemeente voorgesteld, met de woorden 2 Cor. 6 : 1, en deed hij in den namiddag zijne intrede, ten tekst hebbende 1 Cor. 1 : 23. Na afloop van de namiddaggodsdienst oefening predikte de oude Leeraar in het Engelsch. Groot was de vreugdevolle belangstelling der gemeente bij die gelegenheid, en veel dankbaar gevoel scheen er te worden ondervonden, dat wij nu een eigen Leeraar onder zich mogten hebben.

Op den 27sten dezer zal de WelEerw. Heer J. MURRAY D. V. zijne intrede doen te *Burgersdorp*.

(Blz. 208, *Kerknieuws*).

Winburg. De WelEerw. Heer A. MURRAY Jr. predikte aldaar op den 13^{den} Mei, over 2 Cor. 5 : 20; en in den namiddag over Joh. 9 : 4, onder zichtbaar gevoelde belangstelling der gemeente.

Daar timmerlieden en metselaars hier niet te bekomen zijn, en het dus moeilijk bouwen is, heeft de Kerkeraad besloten, zich vooreerst te bedienen van een huis, ter waarneming van den openbaren godsdienst, dat eenigermate zal worden vergroot en waarbij een plaats zal worden afgezonderd voor den Leeraar, bij gelegenheid van zijne bezoeken.

Op den 26sten Mei predikte te *Burgersdorp* de WelEerw. Heer A. MURRAY Sr., zijn zoon voorstellende met de woorden des Apostels, Hebr. 13 : 17. De WelEerw. Heer J. MURRAY deed zijne intrede in den namiddag met de woorden 2 Cor. 5 : 20. De kerk was opgevuld; de aandacht groot. Op den volgenden dag werd het Avondmaal bediend, predikende in den morgen de WelEerw. Heer A. MURRAY Jr., in den avond de WelEerw. Heer J. PEARS, in het Engelsch. De WelEerw. Heer A. MURRAY Sr. predikte voor de gekleurde bevolking, in een gebouw daartoe afgezonderd. Op Maandag nam de WelEerw. Heer J. TAYLOR afscheid van de gemeente, welke hij eenigen tijd als consulent heeft bediend, met de woorden Phil. 1 : 27, en den volgenden dag scheidten vader en zoons, — elk voor zijnen bepaalden werkring.

(Blz. 320). Op den eersten September werd aan *Rietrivier* door den WelEd. Heer STUART, in tegenwoordigheid van een talrijke schare, de hoeksteen gelegd van een kerkgebouw voor die gemeente, bestaande uit tenminste 3000 zielen. De Heer STUART hield bij deze gelegenheid eene treffende aanspraak, terwijl in de godsdienstplegtigheden de gemeente werd voorgegaan door den WelEerw. Heer A. MURRAY Jr., die ook op den daarop volgenden Zondag aldaar predikte, en vandaar over *Bloemfontein* zich op reis heeft begeven naar *Winburg* en *Valschrivier*, aan welke hij eenige van de over de *Vaalrivier* wonende lieden hoopte te ontmoeten, om bepalingen te maken

wanneer hij hen zoude kunnen bezoeken, om er het Evangelie te verkondigen en de bondzegelen te bedienen.

(*Kerkbode 15 Dec. 1849, bl. 416, Kerknieuws*).

Met het schip *Johanna Cornelia*, dat den 11^{den} October *Rotterdam* verliet, en den 13 dezer in Tafelbaai ankerde, zijn aangekomen de WelEerw. Heer VAN DER VELDE, bestemd als predikant voor de gemeente van *Winburg*, en de Heeren VAN DER MEER en GROENENDAAL, onderwijzers en catechiseermeesters, bestemd voor *Bloemfontein* en *Rietrivier*, waartoe zij door ZijnEx. den Hoogen Commissaris zijn aangesteld.

(Het volgende is ontleend uit de *Kerkbode van 1850*).

(Blz. 32). De WelEerw. Heer D. VAN VELDEN is door Zijne Excellentie den Hoogen Commissaris aangesteld tot *predikant der Gereformeerde Kerk te Harrysmith*, zullende Z.WelEerw. de reis derwaarts over *Natal* aannemen, en eenigen tijd de alsnog vacante gemeente te *Pietermaritzburg* bedienen. De Heer W. VAN DER MEER is aangesteld tot onderwijzer en catechiseermeester te *Bloemfontein*, en de Heer GROENENDAAL voor dezelfde betrekking te *Rietrivier*.

HOOFDSTUK VIII.

Officieele bewijzen voor het voorgaande hoofdstuk.

(*Tweede Vervolg*).

Reisverhaal van Ds. A. Murray Jr.

Kerkbode 1850, blz. 85—90, rubriek „Kerknieuws.”

Overtuigd van het groot belang, dat er gesteld wordt in onze land- en geloofsgenooten, ten Noorden van de *Vaalrivier* wonende, buiten het geregeld genot der genademiddelen, plaatsen wij eenige uittreksels uit eenen brief van den volijverigen Evangeliedienaar A. MURRAY Jr., die onlangs van die gewesten is teruggekeerd, en weder verder doorgedrongen is, dan die Leeraren, die hen het laatste bezocht hebben.

Bloemfontein, den 14 Febr. 1850.

Zeer geachte Vriend!

Volgens mijne belofte zet ik mij thans ter neder, om U eenige mededeeling te doen, aangaande *mijne reis onder de leden onzer Kerk over de Vaalrivier*, en dit wensch ik te doen in erkentenis van al de onverdiende goedheid, waarmede de Heere mij langs dien weg geleid heeft, en mij mijne voornemens ten uitvoer heeft doen brengen.

Op Maandag den 3 December verliet ik *Bloemfontein*, en nadat ik Dinsdag te *Winburg* openbare godsdienstoefeningen gehouden had, mogt ik op Vrijdag in welstand de Vaalrivier doorgaan

Vroeg op den Zaterdag heb ik met mijn *werk op het dorp te Mooirivier* een aanvang gemaakt, en ben met het spreken met de ouders van 103 kinderen, die tot den Doop gebragt werden, onophoudelijk bezig geweest, tot de avondgodsdienstoefening. Daar er bij mijne terugkomst wederom kerk gehouden zoude worden aan de *Moorivier*, is het Avondmaal onzes Heeren niet gevierd geworden. 's Zondags predikte ik driemaal voor een gehoor van tusschen de 400 á 500 zielen, die hoe langer zoo aandachtiger werden en 's Maandags wederom tweemaal, bij de laatste van welke godsdienst-oefeningen 24 jongelieden, die in den loop van den dag als ledematen aangenomen waren, aan de gemeente voorgesteld werden.

Op Dinsdag den 11^{den} verliet ik de *Moorivier*, dankbaar voor de hulp bij den aanvang van mijn werk genoten, en de vriendelijkheid, waarmede ik ontvangen was, aangemoedigd op dien getrouwen God alles te verlaten, die het tot hiertoe zoo wel voor mij gemaakt had. Na eene reis van drie dagen in eene Noordwestelijke rigting, bereikten wij (ik was vergezeld van een ouderling en een diaken van de gemeente van *Moorivier*), de plaats van den Heer D. ROBERTS, in de *Zwarte Ruggens*, alwaar de kerk was besteld geworden ten behoeve van het groote getal inwoners van de landstreek de *Morikwa*, eene rivier welker oevers zeer dicht bevolkt zijn. Ongelukkig echter waren de bekendmakingen niet verspreid geworden, schoon vroegtijdig genoeg verzonden, en de gemeente was kleiner dan wij reden hadden te verwachten, schoon er zeker meer dan 400 zielen bijeen waren. Hier hoorde ik ook, dat velen van de *Morikwa* nog drie dagen verder in een Westelijke rigting naar de *Malopo* uitgetrokken waren, voor wie het wegens de distantie onmogelijk was om op den tijd de kerkplaats te bereiken, en reeds hier werd ik dringend verzocht, mijn bezoek spoedig te herhalen, ten behoeve dergenen, die van de genademiddelen op deze wijze verstoken waren gebleven. *Ongelukkig was er aan de Morikwa een klein getal, dat met de prediking niets te doen wilden hebben. Zij zijn degenen, die op weg zijn naar Jeruzalem en hunne tegenwoordige woningen slechts als een rustplaats beschouwen op den weg daarhenen. Uit eene ontmoeting, die ik later met een dezer lieden gehad heb, heb ik hunne gevoelens wat nader leeren kennen, en ik moest mij bedroeven over de jammerlijke verdraaiing der Heilige Schrift, en voornamelijk der Profetieën, waardoor zij hunne gevoelens verdedigen. En gelijk maar al te dikwijls het geval is, heb ik vernomen, dat eenige dezer lieden zich aan de vreeselijkste dwalingen overgeven, want schoon zij den Bijbel gedurig in de hand en in den mond hebben, verachten zij geheel deszelfs eerste en hoogste geboden, en sommigen zijn er, die beginnen te zeggen, dat al hunne Godsdienst ijdel is, daar hunne zaligheid toch van de voorverkiezing des Heeren afhangt. Dit is iets nieuws in deze streken en toont de dringende behoefte die er bestaat, om een Leeraar hier te hebben.* Maar — dat ik tot mijn verhaal terugkeere. Op den Vrijdag was ik tot den avond bezig, met het opschrijven van de namen der kinderen die ten doop gebragt werden en het spreken met de ouders. Op Zaterdag, tusschen de ochtend- en avondvoorbereiding, heb ik mij bezig gehouden met het toespreken van degenen, die tot het H. Avondmaal des

Heeren wilden komen, iets, dat ten hoogste noodzakelijk is, om diegenen, die zoolang verwijderd zijn geweest van de genademiddelen. Ik heb echter tot mijn leedwezen niet kunnen volhouden, wegens de vele bezigheden, die mij den tijd ontnamen. Niet zonder den zegen onzes Gods hebben wij daar voor de eerste maal de gedachtenis Zijner liefde gevierd. Mogten de indrukken, die op vele gemoederen gemaakt zijn, slechts blijvende wezen en de voorboden zijn van nog veel grooter en rijker zegen, dien de Heere voor deze verloren schapen heeft weggelegd. Op den Maandagochtend zijn er 75 kinderen door den Doop der Gemeente ingelijfd, en bij gelegenheid van den avondgodsdienst, zijn 18 jongelieden, die gedurende den dag uit 42 waren aangenomen, aan de gemeente voorgesteld. Gij zult u misschien verwonderen, dat het getal dergenen, die aangenomen zijn, zoo klein is, in vergelijking met het getal dergenen, die als leden zijn toegelaten door de vorige Commissie, doch ik acht dat het vooruitzigt, dat deze streken spoedig wederom door mij, of liever door andere dienstknechten des Heeren bezocht zouden worden, genoegzame grond was om zoo te handelen, opdat er meerder ijver opgewekt zou worden.

Op Dinsdag den 18^{den}, nadat ik zevenmaal het Woord had mogen verkondigen, nam ik afscheid van deze gewesten; het hart beide van gemeente en Leeraar, vertrouw ik, dankbaar voor de genoten weldaden Gods; en na eene reis van twee dagen met den ossenwagen, waarvan ik een gedeelte te paard heb afgelegd, om den voormelden man, die zich op reis naar Jeruzalem verbeeldt, en eenige anderen te bezoeken, bereikten wij de plaats van den Heer CASPER KRUGER, achter *Magaliesberg*. Deze streek is zeer volkrijk en ik had alle reden te gelooven, dat er eene groote schare bijeen zoude vergaderen, maar toen de gemeente bijeen was, waren aller verwachtingen verre overtroffen. De kerkplaats, die met veel moeite zoo was ingerigt, dat zij ook tegen den regen kon beschermen, kon de helft der gemeente niet bevatten, en moest veel vergroot worden. Het getal wagens ging 200 te boven, terwijl er bij de godsdienstoefeningen tusschen de 800 en 900 ieder maal tegenwoordig waren. Nergens heb ik eene meer aandachtige gemeente gevonden, terwijl wij ook nergens zulke blijken hebben genoten van des Heeren tegenwoordigheid in ons midden. Mijne bezigheden waren, zooals gewoonlijk, Vrijdag en Zaterdag spreken met de ouders der kinderen die ten Doop gebracht worden; — behalve de gewone preeken. 's Zondags, hebben wij het H. Avondmaal gevierd, en 's Maandags, na de ochtendgodsdienst, heb ik 10 uur lang, zonder tusschenpoozen, met 80 jongelieden gezeten, die zich als leden hebben aangeboden, waarvan 42 aangenomen zijn, die, op den ochtend van den Kerstdag, aan de gemeente werden voorgesteld. De ernst en de aandacht, de belangstelling en gewilligheid, waarmede het Woord hier ontvangen werd, deden mij de aangenaamste hoop koesteren, dat de Heere Zijn Woord, door de onreine lippen van een onwaardigen dienstknecht verkondigd, niet zonder Zijnen zegen had gelaten, en ik bid en vertrouw, dat het nog eenmaal blijken zal, dat de arbeid, aldaar verrigt, niet tevergeefs was in den Heere. *Hoe langer ik in deze streken vertoefde, des te sterker werd de overtuiging in mij, dat de Gemeenten over Vaalrivier zeker het beste en het eerste regt hebben op een Leeraar, zoodra er weder een voorhanden is. Het is waar, de werkkring daar is in verscheidene opzigten een van de moeilijkste die er*

wezen kan, en toch is er veel om aan te moedigen en op te wekken; en ware het niet, dat ik mij door den Heere verbonden gevoel aan de Gemeente waar ik nu arbeid, dan ware het onmogelijk geweest voor mij om geen gehoor te geven aan de smeekingen van de menschen, om in hun midden als Leeraar te komen wonen. Het is waar, bij sommigen is dit alleen een wensch om „niet al te woest, zooals de Heidenen te leven”. Bij velen komt deze begeerte uit de verzekering voort, dat hun maatschappij nooit bloeijen of sterk worden kan, zoolang er geen Prediker der liefde des Evangelies zij, om den twist en de tweedragt tegen te gaan, die nu wel eens nog bevonden wordt te heerschen, maar er zijn ook hongerige en dorstige zielen, die waarlijk naar het Woord des Levens en de prediking van den gekruisigden Christus als den Heiland hunner zielen, verlangen, *en het schijnt mij, alsof onze Kerk, niet zonder een vreeselijk pligtverzuim, weigeren kan, den eersten Leeraar, die zijne diensten haar aanbiedt, naar deze herderlooze schapen in de woestijn te zenden.*

Hier ter plaatse ontving ik een brief van den Commandant POTGIETER, van den *Zoutpansberg* (12 schoften ten Noorden van den *Magaliesberg*). Hij zond een wagen en verzocht mij om over te komen, om onder degenen, die met hem waren, de genademiddelen uit te deelen. De tijd, dien ik voor mijne reis bestemd had, alsook de bepalingen, die voor mijne terugreis gemaakt waren, maakte het onmogelijk voor mij om aan zijne begeerte te voldoen. Degenen, die mij kwamen afhalen, drongen er zeer op aan, dat ik mede zou gaan, op grond van eene belofte, die door de vorige Commissie gedaan zou zijn, nl. dat de eerste Leeraren, die weder over de *Vaalrivier* gingen, ook *Zoutpansberg* zouden bezoeken en zij rustten dan ook niet, totdat ik bepaald had, wanneer zij op een bezoek hopen konden. Daartoe heb ik de maand *September* bepaald, en heb beloofd, dat ik alles in mijn vermogen aanwenden zoude, om eene Commissie uit de Kolonie tot hen te doen overkomen, en zoo dāt niet te verkrijgen is, zal ik mij weder derwaarts op reis begeven....

De Gemeenten verwachten stellig weder in *September* openbare godsdienst-oefeningen in hun midden. —

Op *Woensdag* den 26sten verliet ik de gemeente van *Magaliesberg* en reisde verder in eene *Zuidoostelijke* rigting, en op den avond van *Donderdag* bevonden wij ons op de plaats van den Heer D. ERASMUS. Hier vonden wij een zeer geschikt gebouw voor de Kerkplaats ingerigt, dat echter ook bleek te klein te zijn, zoodra de Gemeente begon te verzamelen. Daar de reis van de volgende week zeer ver zoude zijn en het noodig was om zoo vroeg mogelijk *Maandag* te vertrekken, heb ik *Vrijdag* en *Zaterdag* niet alleen met de ouders moeten spreken van de 126 kinderen die ten *Doop* aangebragt werden, maar ook het onderzoek moeten doen van de 57 jongelieden, die de belijdenis huns geloofs wilden afleggen. *Vrijdagavond*, *Zaterdagochtend* en -avond werd er zooals gewoonlijk gepredikt, en op *Zondagochtend* werd het H. Avondmaal bediend. Dadelijk na het eindigen dezer *Godsdienst*, werd ik door eene koorts aangegrepen, die het onraadzaam maakte, dat ik de dankzeggingspreek zoude doen, en op den *Maandagochtend* kon ik de Gemeente slechts zeer kort toespreken, het *Sacrament* des H. Doops bedienen en de 34 aangenomen leden aan de Gemeente voorstellen. Dadelijk na de *Godsdienst*oefening moest ik mij op reis begeven, ofschoon ik geenszins wel was.

De geheele week moesten wij zoo snel mogelijk reizen, om de bepaalde Kerkplaats te bereiken, in het district van *Ohrigstad*. Van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat moesten wij voorttrekken, en door den zegen Gods, die den weg voor ons voorspoedig maakte, bereikten wij op Vrijdagmiddag de plaats van den Heer JACOB DE KLERK. De stad *Ohrigstad*, met het omliggende lage boschveld, is geheel verlaten, wegens de verderfelijke ziekte, die zooveel, gedurende de twee vorige jaren, ten grave had doen dalen. Degenen, die in deze gewesten waren, zijn allen naar het Hoogveld uitgetrokken, alwaar het meer gezond, ofschoon niet zoo vruchtbaar is, als in de nabijheid van *Ohrigstad*. Bij gelegenheid van deze Kerk was er eene Gemeente van ruim 200 menschen bijeengekomen, en wij vernamen, dat er niet de helft gekomen was van degenen, die begeerig waren van de genademiddelen gebruik te maken, daar er met het verzenden der bekendmakingen eenig verzuim had plaats gevonden, zoodat er nog meer kinderen ongedoopt zijn gebleven, dan er gedoopt zijn, wier getal in deze plaats 70 was. Schoon ik nog geenszins wel was, en zoo zwak, dat ik bijna niet staan kon, toen ik met preeken begon, heeft de Heere zijne genadige hulp niet teruggehouden, maar mij zóó ondersteund, dat de Godsdienst oefeningen hunnen gewonen loop konden nemen. Hier werd ik ook met allen ernst gesmeekt, om toch moeite te doen, dat de gemeenten wederom de voorregten van onzen Godsdienst mogten genieten, zoowel voor hen, die van de gelegenheid nu geen gebruik hebben kunnen maken, als ook voor degenen, wier lust opnieuw was opgewekt naar datgeen, hetwelk zij zoolang hadden moeten missen en ik moest eene belofte doen, dat, indien *Zoutpansberg* bezocht werd, *Lijdenburg*, — de tegenwoordige hoofdplaats van het distrikt — ook niet vergeten of voorbijgegaan zoude worden. Na viermalen het Woord verkondigd te hebben, en 12 jongelingen als Leden der Kerk te hebben aangenomen en voorgesteld, keerden wij terug naar deze plaats, die wij op Dinsdag den 8sten Januarij verlieten, om voor den 20sten weder te *Potchefstroom*, aan *Moorivier*, te kunnen wezen. Voor Zondag den 13^{den} had ik geene bepaling gemaakt, daar ik niet zeker weten kon, waar ik wezen zoude, en ik kon ook wel denken, dat een dag der ruste mij wel noodig wezen zoude, temidden van den vermoeienden arbeid, waarin ik mij bevond, en ik had reden deze schikking als eene leiding der Voorzienigheid te beschouwen, daar mij dus eenige tijd vergund werd om krachten te verzamelen na de zwakheid, die, als gevolg mijner ongesteldheid, mij nog bijbleef en voorbereid te worden voor de vermoeijensissen, die mij aan de *Moorivier* wachtten. Van Dinsdagochtend tot Zaterdagavond reisden wij zoo snel mogelijk en bereikten den voet van den *Magaliesberg* alwaar wij den rustdag doorbragten. 's Maandags reisden wij verder en, nadat er op Dinsdagmorgen voor eene kleine gemeente, die op de plaats van den Heer GERT KRUGER was verzameld, gepredikt was, bereikten wij op Donderdag de *Moorivier*. —

Maandag den 21sten was de dag, besteld voor de zitting van den Volksraad, en dit met de „Kerk” tezamen, was oorzaak, dat er eene buitengewone schare bijeenvergaderd was. Op den Vrijdagmiddag begonnen de wagens in treinen van 15 en 20 aan te komen, en dit hield niet op, totdat er op den Zaterdagavond boven de 400 wagens geschaard stonden rondom de plaats voor de viering van de Openbare Godsdienst bestemd. Eene groote ruimte

was door houten afgepaald, en met de lange rieten van de *Mooirivier* van drie zijden als toegemuurd, terwijl de zeilen van de eene tot de andere zijde boven gespannen, eenen genoegzamen scherm vormden tegen de zon. Op den Zaterdag had ik tweemaal voor zeer groote gemeenten gepredikt, maar toen ik op den Zondagmorgen opstond, werd ik met verbazing vervuld bij het gezicht van de verzamelde menigte, die opeengedrongen dit Godshuis vervulde. Minstens 1000 zielen zijn aldaar bijeenvergaderd geweest, terwijl er overal aan de deuren, en aan de eene zijde, die open was, eene menigte van begeerige toehoorders stond, die het Woord trachten op te vangen. En dan nog de helft dergenen, die op het dorp waren, zijn niet in de Kerk geweest, waarvan velen, omdat het voor hen onmogelijk was om zoo dicht bij te komen, dat zij het Woord duidelijk konden hooren. En het was niet eens, maar tot verscheidene reizen toe, dat deze groote schare bijeenkwam, om het Woord des Levens te hooren. Gij kunt het u voorstellen, dat het moeilijk voor mij was om mij in te houden, en, schoon ik van geene vermoeyenis wist, toen ik de *Mooirivier* verliet, heb ik later gevoeld, dat ik mij geheel afgewerkt had, door het zoo herhaaldelijk spreken tot zulk eene groote schare, want men wil toch zoo gaarne, dat een ieder hooren zal. *In mijne Dankzegging (de zitting van den Raad toch was, wegens de Kerk, uitgesteld tot Dinsdag), sprak ik heb over de broederlijke liefde, als zoo begeertijk en zoo zegenrijk tegenover haat en nijd, die zoo lang onder hen hadden geheerscht, en bij zulk eene gelegenheid als de zitting des Raads, maar al te veel te voorschijn komt; en ik heb reden te gelooven, dat dit woord der vermaning niet zonder zijne gevolgen is geweest.* Alhier is het Avondmaal onzes Heeren door een groot getal gebruikt; de Doop aan 90 kinderen bediend en zijn er 20 jongelieden als ledematen aangenomen. Op den Maandagavond sprak ik de Gemeente een afscheidswoord toe, naar aanleiding van Phil. I : 27, en dit moet ik in opregtheid betuigen, dat ik vele van de gevoelens, die Paulus in dat Hoofdstuk ontboezemt, tot de mijne kon maken. *De diepste belangstelling hebben de Gemeenten aldaar mij ingeboezemd, en alles zal ik doen in mijn zwak vermogen om hun welzijn te bevorderen. Veel heb ik in hun midden mogen genieten; de arbeid, die in veel zwakheid aldaar is verrigt geworden, is, naar ik vertrouwen mag, in sommige gevallen gezegend; enkelen zijn er, aan wie ik, door eene meer bijzondere kennismaking, mij regt nauw verbonden gevoel; dit alles doet mij met bijzondere belangstelling op hen zien, en deed mij, bij mijn afscheid, met een diep bewogen gemoed in den naam des Heeren vaarwel zeggen.*

Na onze laatste godsdienstoefening, op den Maandag vergaderde de Kerke-raad, en hield zich bezig met zeer belangrijke beraadslagingen over de gemeente. Men besloot, de gemeenten van *Mooirivier* en *Magaliesberg* van elkanderen te scheiden en te *Potchefstroom*, alsook achter den *Magaliesberg*, met den bouw eener kerk dadelijk een aanvang te maken. *Met groote belangstelling vroegen zij mijnen raad, aangaande het bekomen van een predikant, en ik heb hun voorgesteld een beroepsbrief te vervaardigen en aan den eersten uitkomenden Leeraar aan te bieden.*

Op Dinsdag trok ik wederom door *Vaalrivier*, en het is mij onmogelijk te zeggen, welke gemengde gewaarwordingen mijne ziel vervulden, toen ik, na een verblijf van zes weken, aan de overzijde, wederom in mijne eigene ge-

meente mij bevond. Al de voorspoed, waarmede onze reis was gezegend naar het uitwendige (want nooit zijn wij op weg, of op de kerkplaatsen door regen of tegenspoed opgehouden); al de zegen, die bij den aanvang op het werk scheen te rusten; de gewilligheid of belangstelling, waarmede het Woord ontvangen werd, waren duidelijke blijken, dat de Heere Zijne onverdiende goedheid aan ons verheerlijkt had. En de hulp en ondersteuning, waarmede ikzelf geholpen was (want onder gewone omstandigheden had ik nooit al het werk kunnen verrigten), deed mij hopen, dat de Heere een welbehagen had in het werk, *en deed mij bidden, dat Hij in genade spoedig arbeiders wilde uitstooten in dezen grooten uithoek van Zijnen wijngaard.* Dat al de genotene weldaden mij slechts op dien God meer doen vertrouwen en mij mijn werk in meerdere afhankelijkheid van Hem, met grooter lust en meer levendig geloof doe verrigten!

Van mijn arbeid in mijne eigene gemeente, bij mijne terugreis, zal ik bij deze gelegenheid zoo uitvoerig niet kunnen schrijven. 's Woensdags predikte ik aan *Rhenoster-rivier*, voor slechts een klein getal toehoorders, en op Zaterdag, Zondag en Maandag was er „kerk” aan *Valschriver*, alwaar er, bij gelegenheid van de bediening des H. Avondmaals, een groote gemeente bijeen was. En hier moet ik melding maken van een groot verlies, dat de gemeente van *Bloemfontein*, alsook ik geleden heb. De Heer P. W. COETZER, diaken, die mij langs den geheelen weg vergezeld had, werd door den dood van ons weggenomen. Hij was vóór 12 dagen eenigszins ongesteld, maar ik zag er geen gevaar in, doch aan *Valschriver* werd hij erger en op den avond van den 29sten Januarij ontsliep hij in den Heere. Zijn einde was vrede!

Op Donderdag den 31 Jan. kwam ik te *Winburg* aan, ook ziek en zeer zwak, doch ben door den Heere wederom bekrachtigd, mijn werk te verrigten. Groot was ook hier de gemeente, die bijeengekomen was, om de *inwijding van het nieuwe Godshuis* bij te wonen. De Kerkeraad had ingezien, dat het moeilijk was de kerk spoedig te voltooiën, wegens de groote kosten en het gebrek aan goede werklieden en had daarom het oude Raadhuis laten vergrooten, dat nu dan ook een geschikte kerk is.

Op Woensdag den 6den Februarij bereikte ik weder *Bloemfontein*, dankbaar voor den zegen, dien ik mocht genieten. Zeer zwak en afgemat kwam ik hier, doch ben nu zeer aan het beteren en hoop over 10 dagen met mijne reizen wederom een aanvang te maken en naar *Rietrivier* af te gaan en aldaar het Avondmaal te bedienen; en daarna naar *Caledon*, om op het nieuwe *Smithfield* met de kerk te doen beginnen. Na mijne terugkomst zult gij dan weder van mij hooren.

Wees den Heere aanbevolen, en gedenk ook in den gebede, uwen Vriend en Broeder in den Heere,

ANDREW MURRAY JR.

Toelichtende Berichten.

Op dit verslag laten wij volgen enkele berichten, tot toelichting of aanvulling daarvan.

(Blz. 170, *Kerknieuws*):

Ds. VAN VELDEN is, na eene rampspoedige reis van 35 dagen te Natal

aangekomen. Het schip was zóó lek, dat de meeste zijner goederen bedorven zijn. Op den 24sten Maart heeft ZijnEerw. te *Pietermaritzburg* voor eene talrijke gemeente gepredikt, en zoude binnen weinige weken den dienst verrigten in de meer afgelegene gedeelten van *Bosjesmans-* en *Kliprivier*.

(Kerkbode van 15 Juni 1850, blz. 202, *Kerknieuws*):

De WelEerw. Heer A. MURRAY Jr. meldt voornemens te zijn, de nieuwgebouwde kerk aan *Rietrivier* op den 16^{den} dezer in te wijden, zoodat men nog al voorspoedig dat gebouw heeft opgehaald, alwaar de Kerkeraad verlangend is, dat een vaste Leeraar moge worden aangesteld, en Zijne Excellentie hun de verzekering heeft gegeven, genegen te zijn om hun billijk verlangen te voldoen, zoodra er een Leeraar zij, dien Hoogstdezelve zoude kunnen aanstellen.

(Kerkbode 10 Aug. 1850, onder de rubriek *Kerknieuws* lezen wij uit *Pietermaritzburg*):

Gedoopt in de gemeente van *Pietermaritzburg (Natal)* door den WelEerw. Heer D. LINDLEY, van het jaar 1841 tot 1847: 1080 kinderen.

Eveneens door den WelEerw. Heer J. L. DÖHNE, van het jaar 1847 tot 1850: 243 kinderen.

En door den WelEerw. Heer D. VAN VELDEN, van Maart tot Juni 1850: 45 kinderen.

Door gedurige verhuizingen en bij gebrek aan inlevering van attestatiën is het ons niet mogelijk het juiste getal ledematen op te geven.

De Zondagschool van de Ned. Ger. Kerk alhier bevat van 50 tot 60 leerlingen, zijnde merkelyk toegenomen sedert de aankomst van den gefrouwen en geliefden Evangeliedienaar, den WelEerw. Heer D. VAN VELDEN, dien de gemeente zoo gaarne wenscht te behouden. J. D. M.

Pietermaritzburg, Julij 1850.

Door den Kerkeraad van *Smithfield* een aanvang gemaakt zijnde met het bouwen van een Godshuis, hebben de leden der Gemeente mildelyk bijgedragen, in de hoop, dat het gebouw spoedig voltooid worde, zoodat de genademiddelen aldaar geregeld zouden kunnen bediend worden. Zoowel daar als te *Rietrivier* wordt er sterk verlangd naar een vasten Leeraar.

Sympathie in Holland voor de Uitgewekenen.

De volgende brief van Mr. GROEN VAN PRINSTERER en eenige andere voorname Hollanders lezen wij in de Geref. Kerkbode van 19 Oct. 1850, blz. 342—343.

Aan onze landgenooten in het Overvaalsche.

Wij ruimen gaarne een plaats in voor den volgenden brief, welken wij dezer dagen ontvingen, als bewijzende de hartelyke belangstelling van vele Christenen in Holland, in het welzijn zoo van ons Kerkgenootschap alhier, als meer bijzonder in het geluk van hen, die hunne woningen in meer binnensche streken van *Zuid-Afrika* zoeken te vestigen.

Waarde Geloofs- en Volksgenooten!

„De overkomst van den Franschen zendeling CASALIS, dien wij met groot genoegen en stichting ontmoet hebben, is ons dubbel aangenaam geweest, omdat hij ons ook van U goede berigten gebracht heeft, dat het U in menig opzigt welgaat; dat de bezwaren, waarmede gij te worstelen hebt gehad, gedeeltelijk althans, uit den weg zijn geruimd; dat gij, bij de Hollandsche afkomst, nog een Hollandsch hart bewaard hebt. De taal, de geschiedenis, de godsdienst der vaders, óók het tegenwoordig lot van het moederland, is U dierbaar. Hier wederkeerig zijn er nog velen, door wie, om stam- en geloofsverwantschap, eene nauwe betrekking op U gevoeld wordt. Ook van Nederland gescheiden, kunt gij tot eer van Nederland zijn. Uwe ondergeschiktheid, om der conscientie wille aan de magten, die de Heere over U gesteld heeft, zal tot een beschamend voorbeeld kunnen strekken aan zoovelen, door wie in Europa, ten huidigen dage, de vrijheid tot een deksel der boosheid misbruikt wordt. Vooral ook door uwe ondersteuning en medewerking zal de arbeid der Fransche zendelingen in uwem omtrek, waarop reeds zoo uitnemenden zegen gerust heeft, uitbreiding kunnen erlangen. Geloof en gehoorzaamheid aan Gods Woord is de grondslag der grootheid en magt van Nederland geweest: doode regtzinnigheid bragt achteruitgang teweeg, waarvan het verlies ook der Kaapkolonie het gevolg was. Lieve vrienden! de tijden veranderen en er is eene gedurige lotwisseling der volken; laat ons onder alle omstandigheden, terwijl wij aan elkander in liefde gedachtig zijn, den regel onzer pligtbetrachting in het oog houden, dat *Jezus Christus gisteren en heden dezelfde is tot in eeuwigheid*. Zijn Woord blijft, Zijne genade, Zijn bevel: *Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en Zijne gerechtigheid*; predikt het Evangelium aan alle creaturen; *vrees God, eert den Koning!* Zijne belofte blijft en zal ook in Zuid-Afrika en ten aanzien der inboorlingen, die door uwe *barmhartigheid, barmhartigheid kunnen verkrijgen*, worden bevestigd; *de volken zullen U, o God, loven*, de volken altemaal zullen U loven; God zal ons zegenen en alle einden der aarde zullen Hem vreezen.

Gaarne zouden wij, wanneer gij daartoe gelegenheid moogt hebben, verblijd worden door eenig berigt van uwentwege, en het zou ons genoegen doen U van dienst te kunnen zijn.

Met hartelijke zegenbede, verblijven wij Uwe Hollandsche vrienden,

(Get.) GROEN VAN PRINSTERER.	F. J. ELOUT.
Dr. CAPADOSE.	I. DA COSTA.
J. W. GEFKEN.	H. D. GILDEMEESTER.
A. E. MACKAY.	H. J. KOENEN.
J. F. SINGENDONCK.	

's Gravenhage en Amsterdam, Junij 1850.

(Overeenkomstig afschrift: A. FAURE).

Lauts andermaal gecorrigeerd.

In de Kerkbode van 2 November 1850, komt op blz. 352—354 een hoogst belangrijk artikel voor getiteld: „*De Uitgewekenen ten noorden van de Vaalrivier.*” Het luidt volgenderwijze:

„In de *Boekzaal der geleerde wereld*, een tijdschrift dat in Holland uitgegeven wordt, in het nummer van de maand April 1850, gevonden: *Een Woord aan de Christenen in Nederland ten behoeve der Nederlandsche afstammelingen achter Delagoa-Baaij in Zuid-Afrika*. Het is een krachtig beroep op Nederlandsche Christenen, ten einde in de dringende godsdienstige behoefte onzer uitgewekene landgenooten te voorzien, door hun Leeraars en Onderwijzers toe te zenden. Een kort overzicht wordt daarin gegeven van de geschiedenis hunner verhuizing derwaarts en hunne lotgevallen geschetst, en dan een treffend tafereel opgehangen van de dringende behoefte, die hunne maatschappij heeft aan onderwijs en genademiddelen. *Wij vertrouwen, dat die roepstem in Nederland gehoord, en die opwekking voor onze landgenooten van de gezegendste gevolgen zijn mogt! Het smart ons echter, dat in gemeld stuk dezelfde onnauwkeurige voorstelling van de kerkelijke behandeling onzer bovengenoemde landgenooten gevonden wordt, als in het werkje van Prof. LAUTS voorkomt, welke reeds in het eerste nummer van de Kerkbode is wedergelegd geworden. Destemeer is het te betreuren, dat, in de Boekzaal van Mei 1850, niets gevonden wordt om die onnauwkeurigheid weg te nemen, vooral daar wij onderrigt geworden zijn, dat een vriend onzer Kerk in Holland, aan de Redactie van de Boekzaal, terstond na de verschijning van het stuk in het nummer van April, het nummer van de Kerkbode, waarin die wederlegging gevonden wordt, heeft toegezonden.*

Nog wordt in hetzelfde nummer van de *Boekzaal* gevonden een *Naschrift*, waarin de volgende uitdrukking voorkomt: „Wel hebben de Engelsche naburen eene Commissie afgevaardigd van twee Kaapsche Leeraars, die in last hadden met de Uitgewekenen te onderhandelen, en hen, bij beloofde onderwerping, van geestelijke verzorging wilden voorzien. Maar het eenparig besluit van de vrije Kolonisten is geweest, van dien kant zich geene verplichtingen aan het Gouvernement der Kaapkolonie te maken, en liever eene laatste poging te doen bij hunne Nederlandsche landgenooten en derzelve hoog Kerkbestuur. De daartoe ingezondene brieven, zij getuigen van den eendragtigen zin der Uitgewekenen, evenzeer als van den godsdienstigen geest, die hen alsnog bezielt.”

Hoe jammer dat de schrijver van dit *Naschrift* niet in het bezit is geweest van beter onderrigt omtrent de zaak, aldus door hem voorgestaan; dat hij niet onder de oogen gehad heeft: òf die Kaapsche dagbladen, die tijdens het vertrek van de Commissie naar de binnenlanden, het vermeld hebben, dat eene *zuiver Kerkelijke Commissie* was, afgevaardigd door de Synodale Commissie, met hetzelfde doel en met dezelfde magt bekleed als de vorige, door de Synode zelve afgevaardigd; — òf het Rapport, dat die Commissie, na hare terugkomst, aan haren Constituent, de Synodale Commissie, heeft ingezonden en door de drukpers is verspreid geworden, ja zelf reeds in *Duitschland* (gelijk onlangs nog door een onzer nieuwsbladen is aangekondigd) en in *Holland* in de godsdienstige berigten overgenomen. *Indien toch die Commissie door het Engelsch Gouvernement ware uitgezonden, hoe konde zij dan bij hare eerste ontmoeting met de Uitgewekenen, plegtig aan deze verklaard hebben, dat zij uitgezonden was door de Synodale Commissie, enkel ter bevordering van hunne geestelijke belangen?*

Indien gemelde Commissie zulken last had, — hoe ontrouw heeft zij zich

dan aan dien last betoond, door, gelijk zij rapporteerde, voor haar overtrekken van de Vaalrivier, vastelijk te besluiten, met de lieden, aldaar buiten Britsch gebied wonende, geen woord te wisselen over hunne Politieke aangelegenheden? Hadden de Leeraars, die gemelde Commissie hebben uitgemaakt, zich zulken last van de Regeering laten opleggen, zij zouden het moeilijk vinden bij het Hoogste Kerkbestuur zich te verantwoorden, van aldus tot Politieke handlangers van het Gouvernement zich te hebben laten gebruiken, en hunne heilige Bediening der Staatskunde als hulpmiddel in handen te stellen.

De Commissie werd bij haar aanzijn onder de uitgewekenen dringend aangezocht, om bij de Synode van Zuid-Afrika te bewerken, dat zij van eenen Leeraar voorzien mogten worden; in dezen konden zij hun weinig hoop geven, uithoofde van het groot gebrek aan Leeraars binnen de Kolonie; — maar zij wees hun den weg naar Holland zij noemde hun de Synode van Holland tot wien zich te wenden; zij raadde hun welke stappen zij bij zichzelf te nemen hadden, teneinde eenen Leeraar te kunnen onderhouden. Alle onze wenken hebben zij opgevolgd; hunne brieven naar Holland hebben zij den Ondergeteekende toegezonden, teneinde dezelve naar Holland over te zenden; — die brieven zijn aldaar aangekomen, en onlangs ontving hij van eenen veel geachten Leeraar te Amsterdam, uit naam der Commissie, die zich het tot der Uitgewekenen aldaar aantrekt eene dankbetuiging voor den goeden raad en aanwijzing deze lieden gegeven, — met verzoek om aan die Commissie onverwijld alle noodige inlichtingen toe te zenden, welke zouden kunnen strekken om naar eisch in hunne behoeften te voorzien, om voor zooveel mogelijk, hunne eeuwige belangen te bevorderen.

Aan dit verzoek zal worden voldaan, en dat daardoor alle verkeerde voorstelling zooveel mogelijk worde voorgekomen, wenscht hartelijk

29 October, 1850.

P. E. FAURE.

Toelichting der Rapporten.

Wij vervolgen thans de berichten in verschillende nummers verspreid onder Kerknieuws, tot toelichting en uitbreiding der Rapporten. Wij lezen in hetzelfde nummer, waarin het bovenstaand stuk voorkomt, omtrent de *Souvereiniteit*, (bl. 360—361):

Van de Souvereiniteit vernemen wij, dat de WelEerw. Heer A. MURRAY Jr. op den 9den October zich weder op reis zoude begeven, om onze land- en geloofsgenooten over de Vaalrivier met de middelen der genade te bezoeken. Op den 13den zoude hij te Winburg en op den 20sten te Potehefsstroom prediken, en voorts zes weken aan de overzijde van de Vaal vertoeven. De Heere make zijne reis voorspoedig, schenke hem de noodige krachten voor de moeilijke taak, die hij te vervullen heeft en doe zijne verrigtingen strekken tot bevordering van het heil van vele onsterfelijke zielen."

(In het no. van 14 Dec. 1850, lezen wij het volgend bericht uit *Natal*, op blz. 410):

De Heeren Diakenen PIENAAR en NAUDE van de gemeente te *Winburg*, met

eenige andere leden dier gemeente, op den 19^{den} October alhier aangekomen zijnde, met *zeven* wagens, om den WelEerw. Heer VAN VELDEN af te halen, hield Zijn WelEerw. den volgenden dag eene treffende afscheidsrede over 1 Kron. XXVIII : 9; na zeven maanden onder ons werkzaam te zijn geweest en zich het vertrouwen en de achting van allen waardig gemaakt te hebben. Onvergetelijk zal ons die dag zijn. Mogen maar zijne ernstige en getrouwe vermaningen, naar aanleiding van den gemelden tekst, gelijk ook de vroegere diensten, met des Heeren rijken zegen bekroond worden.

Op den avond van den 24sten October werd Zijn WelEerw. eene schriftelijke dankbetuiging van de gemeente ter hand gesteld, en daags daarna ging hij met de zijnen op reis naar *Winburg*, vergezeld door Dr. POORTMAN en uitgeleid door verscheidene ingezetenen.

Den eerstvolgenden Zondag predikte Zijn WelEerw. op de plaats van den broeder Diaken G. P. NAUDÉ, werwaarts velen zich begeven hadden om dien geliefden Leeraar nog eens te hooren.

Sedert hebben wij berigt ontvangen, dat Zijn WelEerw. den naastvolgenden Donderdag, den 31sten October, op de plaats van den broeder oud-Diaken W. PRETORIUS, driemaal bezig geweest is met prediken, en de bediening der Bondzegelen, onder dat gedeelte der gemeente, die hij heeft moeten verlaten. Zijn WelEerw. hoopt *Winburg* in drie weken te verlaten, alwaar men reikhalzend naar hem uitziet. Moge het den Heere behagen ons spoedig eenen goeden herder te zenden.

Uit de Kerkbode van 1851 vervolgen wij onze bloemlezing van berichten en verslagen uit het Overvaalsche enz. (blz. 14):

De Heer A. MURRAY JR. is onlangs, na een afwezigheid in het *Overvaalsche* van bijkans drie maanden te *Bloemfontein* teruggekeerd. De bijzonderheden van dit herderlijk bezoek hopen wij in het volgend nummer onzen lezers te kunnen mededeelen. De bewoners dier gewesten gevoelen zoozeer de behoefte aan eenen Leeraar en zijn zoozeer met dien Leeraar ingenomen, wiens verrigtingen onder hen niet ongezegend waren, dat een verzoekschrift door ruim *elf honderd* geteekend, aan de Synodale Commissie is ingeleverd, hare medewerking verzoekende, den WelEerw. A. MURRAY, tot Leeraar van Potchefstroom te mogen bekomen, terwijl ook een beroepsbrief aan zijn WelEerw. werd toegezonden, na zijne terugkomst. Niet onwaarschijnlijk is het dus, dat Bloemfontein vacant worden zal, dewijl de begeerte naar dien jeugdigen herder zoo dringend is, en die schapen toch niet langer zonder weide kunnen gelaten worden.

Op Zondag den 15^{den} December heeft Zijn WelEerw. te *Winburg* den WelEerw. D. VAN VELDEN voorgesteld, met de woorden van Paulus, 1 Thess. 5 vs. 12 en 13a: „*En wij bidden u, broeders! erkent degenen, die onder u arbeiden en uwe voorstanders zijn in den Heere, en u vermanen, en acht hen zeer veel in liefde om huns werks wil.*” In den namiddag predikte Ds. VAN VELDEN, naar aanleiding van Jes. 1 : 19 en 20: „*Indien gij gewillig zijt en hoort, zoo zult gij het goede dezès lands eten, maar indien gij weigert, en wederspanning zijt, zoo zult gij van het zwaard gegeten worden, want de mond des Heeren heeft het gesproken.*”

Verslag van de tweede reis van Ds. A. Murray Jr. van Bloemfontein.

(In No. 4, 22 Febr. 1851, komt het uitvoerig reisverslag voor van Ds. A. MURRAY JR., op blz. 61—64. Wij nemen dat letterlijk over).

Bloemfontein, 26 Dec. 1850.

Zeer geachte Vriend!

Het is met groote blijdschap, dat ik mij nu nederzet, om U eenige mededeelingen te doen van de reize, waarvan ik ben wedergekeerd, daar er wederom zooveel te melden is van de genotene goedertierenheid des Heeren.

Op Woensdag den 9^{den} October verliet ik *Bloemfontein*, en kwam op Vrijdag den 16^{den}, na op Winburg en aan Valschrievier kerk gehouden te hebben, te *Mooriviersdorp* aan. Daar werd ik spoedig met de grootste blijdschap verwelkomd door degenen, die van verschillende oorden tegenwoordig waren bij de zitting van den Raad, die juist op dien dag was afgeloopen; en weldra werd ik overtuigd, dat dit bezoek geenszins ontijdig was, want van alle zijden der gemeente kwamen de lieden aanstroomen, zeker ten getale van meer dan 500, schoon nog velen door de droogte en den oogst verhinderd werden. Op het dorp zelve werd ik ook aangenaam verrast bij het gezigt van de muren van eene ruime kruiskerk, die bijkans gereed waren voor het dak, *en ik kon niet anders dan besluiten, dat er, bij veel verkeerds, jaarlijk nog veel belangstelling hier in den godsdienst gesteld werd.*

Schoon de kerk nog onvoltooid was, hebben wij dezelve bij deze gelegenheid zeer goed kunnen gebruiken, daar de zeilen over de muren gespannen, ons voor de zon beschermden; alleen werd er geklaagd wegens gebrek aan plaats, daar het gebouw schaars groot genoeg was, alle de toehoorders te bevatten. Groote belangstelling kon ik opmerken in alle de godsdienst-oefeningen, schoon het gewoel van de zitting van den Raad niet zonder zijn nadeeligen invloed was; daar de gemoederen van velen zeer onthutst waren geweest. Het woord was echter niet zonder zegen, daar meer dan een mij kwam getuigen, hoe goed het hem was, om wederom, na zóó lang gebrek geleden te hebben, de verzadiging der ziele aan het Woord des levens te mogen vinden. 's Zaterdags, 's Zondags en 's Maandags werden er de gewone godsdienst-oefeningen gehouden, op welken laatsten dag er vier en zeventig kinderen tot den Doop gebragt en 24 jongelieden aangenomen en voorgesteld werden.

's Dinsdags verlieten wij *Moorivier* en een dag reizens met den ossenwagen bracht ons naar den „Gatsrand”, alwaar, gelijk ook op de plaats van den Heer J. BOSHOFF, eene gemeente bijeen was van degenen, die naar de eerste kerkplaats niet hadden kunnen komen. Daar vond ik, op Dinsdag-avond en Woensdagochtend, een zeer aandachtig gehoor en aan de kleine kinderen werd de Heilige Doop bediend.

's Woensdags reisden wij verder, altijd in eene oostelijke rigting en kwamen 's Donderdags aan op de plaats van den Heer J. SMIT, aan den Suikerboschrand, waar ik reeds dien avond een kleine gemeente bijeen vond, die den volgenden dag nog vermeerderde, en 's Vrijdagsavonds, 's Zaterdags en Zondags had ik zeker tusschen de twee en driehonderd zielen onder het gehoor.

Groote belangstelling kon ik in deze gewesten onder eenigen ontdekken, die vooral levendig gehouden werd door den vlijtigen arbeid van den ouderling D. JACOBS van *Beaufort*, die gedurig de gemeenten zoekt te stichten en op te wekken, schoon er aan de andere zijde door velen allertreurigste bewijzen van verkeerdheid geleverd werden, welke vooral gezien konden worden in het spreken met de ouders, die den Doop voor hunne kinderen kwamen verzoeken. *Indien daar ééne reden is, die mij, meer dan eene andere, de ongevoelzaamheid aantoont van bezoekreizen over de Vaalrivier, en de noodzakelijkheid om ten eerste een Leeraar daarheen te zenden, zij is deze: de ontheiliging der Sacramenten, door degenen, die [ze nooit regt verstaan of waardeeren.* Het was met een zeer smartelijk gevoel, dat ik den Doop moest bedienen aan kinderen, wier ouders [het begrip van deszelfs gewigt geheel hadden verloren en aan wien het noodige onderrigt niet gegeven kon worden wegens den haast, waarmede zulke bezoekreizen geschieden moeten, en meermalen heb ik bevend aan eene Avondmaalstafel gestaan, bij het gezigt van het getal dergenen, die, zelfs na de ernstigste waarschuwingen, daar aankwamen, daar het toch zoozeer te vreezen, ja bijna zeker was, dat de groote menigte niet dat leven voert of voeren wil, dat de voorbereiding is van dat Heilig Sacrament. Ware er echter een Leeraar gedurig werkzaam, dan zouden zij zich toch niet meer in onkunde aan dat heilige vergrijpen, dan hadden zij toch de gelegenheid om het te hooren of te leeren verstaan. *Zij zijn toch leden onzer Kerk; moge de Kerk spoedig haren plicht aan hen vervullen!*

Op de kerkplaats, aan den *Suikerboschrand*, werden er acht en dertig kinderen gedoopt en twee jongelieden aangenomen. De omstandigheden zijn U bekend, waardoor ik verhinderd ben zóó lang over de *Vaalrivier* te vertoeven, als ik wel gewenscht had, en daardoor zijn mijne bezoeken overal zeer haastig geweest, en moest ik ook van deze kerkplaats 's Maandags zeer vroeg vertrekken, wegens den grooten afstand.

Na 19 uren te paard (N. O.) te hebben afgelegd, meestal door onbewoonde streken, kwamen wij 's Dinsdagsavonds aan bij den Heer A. SPIES, alwaar er eene gemeente bijeen was van degenen, die eenigszins afgezonderd wonen en verwijderd waren van andere kerkplaatsen. Daar werd er driemaal 's Woendags gepreekt, niet zonder eenen merklijken indruk, en aan elf kinderen werd de Heilige Doop bediend. 's Donderdags verlieten wij deze plaats, en, na nog 14 uren te paard afgelegd te hebben, kwamen wij 's Vrijdags vroeg te *Lijdenburg* aan.

Deze is de plaats gekozen voor het dorp, dat de oude *Ohrigstad* vervangt, die — 4 uren te paard afgelegen — wegens de in die streken heerschende ongezondheid verlaten is. Nauwelijks was ik te *Lijdenburg* aangekomen, of ik moest met den arbeid een aanvang maken, en eerst laat in den nacht kon ik ophouden, wegens het groot getal dergenen, die naar de kerk waren opgekomen. 's Zondags was ik wederom van den ochtend vroeg tot den avond bezig, daar er de namen van 109 kinderen voor den Doop werden opgegeven en 79 jongelieden kwamen, om als ledematen aangenomen te worden. Van dat getal werden er 49 aangenomen en regt verblijdend was het mij, om de vruchten van mijne laatste bezoekreis op te merken en te zien, hoe vele jongelieden zich op het ijverig gebruik van Gods Woord hadden toegelegd, in het vooruitzigt van de gelegenheid om belijdenis des geloofs te kunnen